

Komparativni pregled školskih sustava Velike Britanije

Smolčić, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2011

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:746269>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Osijek

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

Komparativna pedagogija

KOMPARATIVNI PREGLED ŠKOLSKIH SUSTAVA VELIKE BRITANIJE

Diplomski rad

Ivan Smolčić

Mentor: Doc.dr.sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2011.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
I. UVOD	2
1. DRUŠTVENO-POLITIČKI STATUS VELIKE BRITANIJE	3
1.1. Engleska	4
1.2. Škotska	4
1.3. Wales	4
1.4. Sjeverna Irska	4
2. EKONOMSKI UVJETI VELIKE BRITANIJE	5
2.1. Engleska	5
2.2. Škotska	5
2.3. Wales	6
2.4. Sjeverna Irska	6
3. OBRAZOVANJE U VELIKOJ BRITANIJ	7
4. UKRATKO O SUSTAVU OBRAZOVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	9
II. METODOLOGIJA	11
1. PREDMET ISTRAŽIVANJA	11
2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA	11
III. INTERPRETACIJA REZULTATA	13
1. ENGLESKA	13
1.1. Predškolsko obrazovanje	16
1.2. Osnovnoškolsko obrazovanje	16
1.3. Srednjoškolsko obrazovanje	17
1.4. Šesti stupanj (<i>Sixth form</i>)	19
1.5. Visoko obrazovanje	19
1.6. Obrazovanje odraslih	20

2. ŠKOTSKA	21
2.1. Predškolsko obrazovanje	23
2.2. Osnovnoškolsko obrazovanje	24
2.3. Srednjoškolsko obrazovanje	24
2.4. Više i napredno obrazovanje (<i>Higher</i> i <i>Advanced Higher</i>)	26
2.5. Visoko obrazovanje	27
2.6. Obrazovanje odraslih	27
2.7. Školovanje na škotskom gaelskom jeziku (<i>Scottish Gaelic</i>)	28
3. WALES	29
3.1. Predškolsko obrazovanje	31
3.2. Osnovnoškolsko obrazovanje	31
3.3. Srednjoškolsko obrazovanje	31
3.4. Visoko obrazovanje	34
3.5. Obrazovanje odraslih	34
4. SJEVERNA IRSKA	35
4.1. Predškolsko obrazovanje	38
4.2. Osnovnoškolsko obrazovanje	38
4.3. Srednjoškolsko obrazovanje	39
4.4. Visoko obrazovanje	40
4.5. Obrazovanje odraslih	41
4.6. Vjerske i integrirane škole	41
IV. ZAKLJUČAK	42
V. IZVORI I LITERATURA	45
VI. POPIS TABLICA	46
VII. RJEČNIK STRANIH POJMOVA	48

KOMPARATIVNI PREGLED ŠKOLSKIH SUSTAVA VELIKE BRITANIJE

Sažetak: *U ovome radu smo se posvetili proučavanju britanskog modela obrazovnog sustava kako bi u njemu pronašli različitosti u odnosu na hrvatski obrazovni sustav. Metodom komparacije smo istakli različitosti unutar samog britanskog sustava, koji se sastoji od četiri obrazovna podsustava: engleskog, škotskog, velškog i sjevernoirskog. Nakon što smo uvidjeli nedostatke i prednosti svakog britanskog podsustava, komparirali smo britanski obrazovni sustav kao cjelinu s hrvatskim obrazovnim sustavom. Spoznali smo da se britanski i hrvatski obrazovni sustavi razlikuju u mnogo aspekata. Samo je visoko obrazovanje jednako uređeno zbog primjene Bolonjskog procesa. Najvažnija prednost britanskog obrazovnog sustava naspram hrvatskog je njegova fleksibilnost. U Velikoj Britaniji učenici u nekoliko faza tijekom školovanja imaju priliku promijeniti svoj tijek obrazovanja, dok je u Hrvatskoj taj sustav prilično nefleksibilan, posebice nakon upisa u srednju školu.*

Ključne riječi: komparativna pedagogija, obrazovanje, školski sustavi, Velika Britanija, Hrvatska

Summary: *In this work we have studied the British educational model in order to find differences to the Croatian educational model. With the method of comparison we have underlined the differences within the British system, which consists of four educational subsystems: English, Scottish, Welsh and Northern Irish. After we have seen the flaws and the advantages of each British subsystem, we compared the British educational system as a whole with the Croatian educational system. We realized that the British and the Croatian educational systems differ in many aspects. Higher education is the only area that is similar in both systems, due to the Bologna Process being implemented by both countries. The essential advantage of the British educational system is its flexibility. In Great Britain students have several phases during their education in which they can change the outcome of their further education, while in Croatia the system is really unflexible, especially after enrolling in secondary school.*

Key words: comparative pedagogy, education, school system, Great Britain, Croatia

I. UVOD

Komparativna pedagogija je znanstvena disciplina kojoj su temelji postavljeni *"kada je još daleke 1817. godine francuski revolucionarni političar i književnik Marc Antoine Jullien pismeno izložio stajališta o potrebi usporednog proučavanja odgojnih i školskih sustava i modaliteta različitih naorda i sredina"*. (Škreblin T. 1995; str. 306) Komparativna pedagogija ne uspoređuje nužno samo obrazovne sustave pojedinih zemalja, nego i neke njihove aspekte koji utječu na različitost obrazovnih sustava, kao što su kultura, jezik, vjera, obrazovna politika, obrazovna postignuća i dr. Danas se svaki pedagog mora barem malo baviti komparativnom pedagogijom jer je *"(...) gotovo nezamislivo uopće serioznije i odgovorno raspravljati, a kamoli i čvršće zaključivati o filozofsko-antropološkoj i operativnoj problematici vlastitog odgoja i obrazovanja a da se dovoljno ne poznaju i analiziraju njihovi dominantni aspekti i boniteti (...) u najrazvijenijim dijelovima svijeta, koji i imaju najveći utjecaj"*. (Škreblin T. 1995; str. 308) Ova grana pedagogije se može smatrati glavnom pokretačkom snagom kada su reforme obrazovnog sustava u pitanju, i *"zato izučavanje, pa i parcijalna kritička implementacija tuđih ideja, rješenja i iskustava postaje ne samo neizbježni pokretač i korektor suhoparnih spekulativnih akademskih konstrukcija već i duboka životna potreba današnjice"*. (Škreblin T. 1995; str. 308)

U ovom radu će se analizirati školski obrazovni sustavi Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske (u daljnjem tekstu Velika Britanija). Pošto se Velika Britanija sastoji od četiri zemlje (Engleska, Škotska, Wales i Sjeverna Irska) od kojih svaka ima svoju autonomiju u unutarnjoj politici, logično je da postoje i razlike u školskim sustavima tih zemalja. Vlada Velike Britanije nadzire Englesku i njen školski sustav, dok su vlade Škotske, Walesa i Sjeverne Irske zadužene svaka za svoj školski sustav. Godišnji budžet za obrazovanje u Velikoj Britaniji iznosi ogromnih 69 milijardi funti¹. Pismenost u Velikoj Britaniji iznosi 99%², što je vrlo visoko postignuće.

¹ Agencija za raspodjelu budžeta Velike Britanije, <http://www.ukpublicspending.co.uk/> 5.9.2011. 20:41

² Ministarstvo obrazovanja Velike Britanije, <http://www.education.gov.uk/> 5.9.2011. 21:06

1. DRUŠTVENO - POLITIČKI STATUS VELIKE BRITANIJE

Velika Britanija je otočna država na sjeverozapadu Europe. Ona se sastoji od četiri države koje su se ujedinile nizom "Zakona o ujedinjenju" (*Acts of Union*), a njihovo ime je: Engleska, Škotska, Wales i Sjeverna Irska. Engleska, Škotska i Wales se nalaze na otoku Velika Britanija, dok se Sjeverna Irska nalazi na sjeveru otoka Irske. Velika Britanija je parlamentarna monarhija, što znači da državom zajednički upravljaju engleski kralj ili kraljica i vlada koju čini stranka koja ima većinu u Donjem domu britanskog parlamenta. Trenutno Velikom Britanijom vladaju kraljica Elizabeta II. i Konzervativna stranka, iz čijih redova dolazi i trenutni premijer David Cameron. Glavni grad Velike Britanije je London, gdje se ujedno nalaze i kraljevska palača i parlament. Službeni jezik je engleski, iako su priznati i lokalni jezici. Službeno priznati lokalni jezici su: škotski, velški, ulsterski irski, škotski gaelski, kornvolski, irski i ulsterski škotski. Škotski gaelski, kornvolski, irski i ulsterski škotski su manjinski jezici u svojim regijama. Škotski gaelski govori 58 652 ljudi u Škotskoj prema popisu stanovništva iz 2001. godine. Irski je manjinski jezik u Sjevernoj Irskoj i govori ga samo 167 487 stanovnika, također prema popisu iz 2001. godine. Ulsterski škotski je još jedan manjinski jezik u Sjevernoj Irskoj, a procjenjuje se da ga koristi oko 30 000 stanovnika te zemlje. Kornvolski jezik je skoro izumrli jezik koji se koristi na krajnjem jugozapadu Engleske, a procjenjuje se da ga govori oko 2 000 ljudi.

Površina Velike Britanije je 243 610 km². Na toj površini trenutno živi oko 62 262 000 stanovnika, što čini gustoću naseljenosti od 255,6 st/km². Prema popisu stanovništva iz 2001. godine veliku većinu stanovnika čine bijelci Britanci (85.6%), zatim bijelci drugih nacionalnosti (6.4%), Azijci (4.6%), crnci (2.0%) i ostali (1.4%).

Većina tog stanovništva su kršćani (72%) kojih je oko 42 milijuna u Velikoj Britaniji. Muslimana ima skoro 2.5 milijuna (3%), a Židova oko 270 000 (0.5%). Indijske religije su dosta zastupljene u Velikoj Britaniji, jer ima oko 560 000 hinudista (1%), oko 340 000 Sikha (0.6%) i oko 150 000 budista (0.3). Zanimljivo je napomenuti da se više od 13.5 milijuna (23%) ljudi u Britaniji izjasnilo kao ateist ili se nije htjelo izjasniti. Kršćani su heterogena skupina raznih crkvi u Velikoj Britaniji. Najveći udio čine anglikanci (62%), zatim rimokatolici (13.5%), prezbiterijanaci (6%), metodisti (3.4%), baptisti (0.9%), te ostale protestantske denominacije.

1.1. Engleska

Engleska je najveća zemlja Velike Britanije. Ona se nalazi na otoku Velika Britanija i zauzima njegov najveći dio sa svojom površinom od 130 395 km². Engleska je i najmnogoljudnija zemlja u Velikoj Britaniji, te u njoj živi oko 51 446 000 stanovnika. Prosječna gustoća naseljenosti je 395 st/km², što je također najviše u Velikoj Britaniji. Glavni i najveći grad Engleske je London, u kojem se nalaze kraljevska palača i parlament. Zbog svega navedenog Engleska čini političko, gospodarsko, društveno i kulturno središte Velike Britanije.

1.2. Škotska

Škotska se nalazi na sjevernom dijelu otoka Velika Britanija. Ona je po površini i broju stanovnika druga zemlja Velike Britanije. U Škotskoj na površini od 78 772 km² živi oko 5 222 000 stanovnika. Međutim, gustoća naseljenosti je najniža u Velikoj Britaniji, samo 65.9 st/km². Razlog tome su visoka planinska područja u Škotskoj. Glavni grad je Edinburgh, a najveći grad je Glasgow. Britanska kraljevska obitelj potječe iz Škotske.

1.3. Wales

Wales se nalazi na jugozapadnom dijelu otoka Velika Britanija. On je po površini i broju stanovnika treća zemlja Velike Britanije. Površina Walesa iznosi 20 779 km² i na njoj se rasprostire oko 3 milijuna stanovnika, što ga čini drugim u Velikoj Britaniji po gustoći naseljenosti (140st/km²). Glavni i najveći grad je Cardiff. Wales je usko vezan uz Englesku, jer je još u 16. stoljeću postao dijelom kraljevine Engleske, a kasnije i dijelom Velike Britanije.

1.4. Sjeverna Irska

Sjeverna Irska se jedina od zemalja Velike Britanije ne nalazi na otoku Velika Britanija, već na sjevernom dijelu otoka Irska. Glavni, ujedno i najveći, grad Sjeverne Irske je Belfast. Iako je po gustoći naseljenosti od 122 st/km² treća u Velikoj Britaniji, Sjeverna Irska je najmanja zemlja Velike Britanije s najmanjim stanovništvom. Njezina površina je skromnih 13 843 km², a broj stanovnika tek nešto više milijun i sedamsto tisuća. Sjeverna Irska je zemlja koja je duboko vjerski podijeljena između protestanata i katolika. Protestanti uglavnom zagovaraju da Sjeverna Irska ostane dio Velike Britanije, dok katolici nastoje da zemlja opet postane dio Republike Irske koja je većinom katolička.

2. EKONOMSKI UVJETI VELIKE BRITANIJE

Velika Britanija je šesta ekonomski najmoćnija država svijeta, te čak treća u Europi, iza Njemačke i Francuske. Njezin BDP po stanovniku je 39 604 američkih dolara. Iako je u 18. stoljeću bila izvoriste industrijske revolucije, Velika Britanija je danas tek šesta industrijska velesila svijeta. Ona je također i među vodećim svjetskim proizvođačima nafte i zemnog plina koje dobivaju iz bogatih nalazišta u Sjevernom moru.

Druga vrlo bitna gospodarska grana Velike Britanije je poljoprivreda. Britanska poljoprivreda gotovo u potpunosti zadovoljava domaće potrebe za pšenicom, krumpirom, mesom i mlijekom. Glavna poljoprivredna grana je stočarstvo, a prosječna veličina imanja u Velikoj Britaniji je 72.4 ha, što je najviše u Europskoj Uniji. Ribarstvo i šumarstvo su također važne gospodarske grane u Velikoj Britaniji.

Turizam i financijske usluge su dvije najvažnije gospodarske grane. One spadaju pod uslužne djelatnosti koje čine čine 73% BDP-a Velike Britanije. Velika Britanija je šesta najposjećenija zemlja na svijetu, ali još važniji je domaći turizam. Više od tri četvrtine Britanaca odmor provodi u domovini. U financijskom sektoru najzastupljeniji su bankarstvo i osiguranje. London je najveće financijsko središte na svijetu, te se u njemu nalaze Londonska burza (*London Stock Exchange*) i najveća svjetska osiguravateljska kuća "Lloyd's of London".

2.1. Engleska

Engleska je ekonomski najrazvijenija zemlja Velike Britanije. Ona ima jako razvijenu motornu industriju, te proizvodi nekoliko poznatih marki automobila (Rolls-Royce, Aston Martin, Lotus, Jaguar i Bentley) i motore za avione. Engleski poljoprivrednici proizvode 60% hrane u Velikoj Britaniji. Dvije trećine odlazi na stočarstvo, a jedna trećina na ratarstvo. Engleska također ima velik izvoz alkoholnih pića, prije svega džina i piva. Ona je zbog Londona i centar financijskih usluga i turizma u Velikoj Britaniji. London je najposjećeniji grad na svijetu s godišnjom posjetom od otprilike 15 milijuna turista. Mnoge tvrtke koje uopće nisu iz Velike Britanije odlučuju se premjestiti svoja europska ili svjetska sjedišta u London zbog povoljnog poslovnog okruženja, jer se u njemu nalazi više od 500 banaka.

2.2. Škotska

Škotskim gospodarstvom dominiraju rudarstvo i industrija. Rudari najviše iskapaju ugljen, dok su u industriji najrazvijeniji proizvodnja metala i brodogradnja. Tradicionalno veliku ulogu u gospodarstvu Škotske igraju stočarstvo i ribarstvo. Najpoznatiji škotski izvozni

proizvod je viski. Međutim, zbog škotske specifične kulture i prirodnih ljepota turizam ima sve veću ulogu u Škotskoj. Edinburgh je financijsko središte Škotske, te je jedanaesti najveći financijski centar u Europi.

2.3. Wales

Wales je procvao za vrijeme industrijske revolucije jer se u njemu nalaze mnogi rudnici ugljena. Međutim, blizina Londona mu ne ide na ruku jer su u postindustrijskom društvu uslužne djelatnosti postale najvažnija grana gospodarstva. Sve velike tvrtke imaju svoja sjedšta u Londonu ili njegovoj blizini, tako da Wales nema svoje financijsko središte. Poljoprivreda se bazira na stočarstvu, jer je zemlja slabe kvalitete i nije pogodna za ratarstvo. U Walesu se nalaze tri nacionalna parka prirode koji privlače velik broj turista.

2.4. Sjeverna Irska

Sjeverna Irska je ekonomski najslabije razvijena zemlja Velike Britanije. U poljoprivredi se najviše uzgajaju krumpir, ječam i pšenica. Tradicionalno je u Sjevernoj Irskoj razvijeno ovčarstvo i ribarstvo, te je stoga jaka tekstilna industrija i brodogradnja. Prošlo je skoro 15 godina od smirivanja vjerskih sukoba u Sjevernoj Irskoj, tako da i turizam počinje imati važnu ulogu u gospodarstvu zemlje. Sjevernu Irsku trenutno snažno financijski podupire ostatak Velike Britanije kako bi ubrzala svoj gospodarski rast, te kako bi mogla držati korak s ostalim zemljama Velike Britanije.

3. OBRAZOVANJE U VELIKOJ BRITANJI

U Velikoj Britaniji je 2002. godine uveden nacionalni kurikulum (*National Curriculum*)³. Engleska i Wales su ga u potpunosti prihvatili, dok ga je Sjeverna Irska prilagodila svom specifičnom školskom sustavu i nazvala ga Kurikulum Sjeverne Irske (*Northern Ireland Curriculum*)⁴. Jedino ga Škotska nije prihvatila, nego je počela raditi na izradi vlastitoga kurikuluma (*Curriculum for Excellence*)⁵.

Predškolsko obrazovanje je besplatno u cijeloj Velikoj Britaniji, no nije obvezno. Godina početka obveznog dijela obrazovanja varira od četiri do pet godina, ovisno o zemlji i datumu rođenja. Trenutno završetak obveznog dijela obrazovanja u cijeloj Velikoj Britaniji završava sa šesnaest godina, no Engleska planira do 2015. godine produžiti obvezno obrazovanje do 18. godine. Osnovne i srednje škole u Velikoj Britaniji se dijele na više faza. Postoje po dvije faze u osnovnoj i dvije u srednjoj školi, s iznimkom Sjeverne Irske gdje se osnovna škola dijeli na tri faze. Završetkom druge faze srednje škole učenici navršavaju šesnaest godina i mogu napustiti obrazovni sustav. U britanskim školskim sustavima postoje "temeljni predmeti" (*core subjects*) koji se moraju pohađati svake godine tijekom obveznog dijela školovanja. Ti predmeti nisu isti u svakoj od zemalja Velike Britanije.

U Engleskoj i Škotskoj su to engleski, matematika i znanost. U Walesu je uz ta tri predmeta dodan i velški jezik, tako da učenici u Walesu jedini imaju četiri "temeljna predmeta". Sjeverna Irska je kao "temeljne predmete" propisala engleski, matematiku i vjeronauk. Škotska, Wales i Sjeverna Irska također nude mogućnost obrazovanja na izvornim domaćim jezicima. U Škotskoj učenici mogu slušati predavanja na škotskom gaelском jeziku, u Walesu na velškom jeziku, a u Sjevernoj Irskoj na irskom jeziku.

Tablica 1. Temeljni predmeti u zemljama Velike Britanije

Engleska	Škotska	Wales	Sjeverna Irska
engleski jezik	engleski jezik	engleski jezik	engleski jezik
matematika	matematika	matematika	matematika
znanost	znanost	znanost	vjeronauk
		velški jezik	

³ Britanski nacionalni kurikulum, <http://curriculum.qcda.gov.uk/> 6.9.2011. 19:07

⁴ Kurikulum Sjeverne Irske, <http://www.nicurriculum.org.uk/> 6.9.2011. 19:25

⁵ Škotski nacionalni kurikulum, <http://www.curriculum-for-excellence.co.uk/> 6.9.2011. 19:48

U srednjim školama postoji i treća, izborna faza (*Sixth form*) koju uglavnom upisuju učenici koji namjeravaju studirati. Učenici u tom slučaju nastavljaju obrazovanje u svojoj školi ako ona nudi u svom programu i tu treću fazu obrazovanja. Ako ju škola ne nudi u svom programu, onda učenici upisuju tzv. "koledže" (*Sixth form colleges*) koji su specijalizirani samo za tu zadnju godinu obrazovanja prije upisa na fakultet⁶. Visoko obrazovanje je u potpunosti usklađeno s Bolonjskim procesom, tako da nema značajnih razlika u studiranju među zemljama Velike Britanije. Studiranje u Velikoj Britaniji je prilično fleksibilno, te se nastoji maksimalno izaći u susret ljudima koji su zaposleni te ne mogu redovno studirati. Postoji više različitih modela visokog obrazovanja za ljude koji nisu nastavili školovanje sa šesnaest godina.

Postoji nekoliko čimbenika koji utječu na strukturu obrazovnih sustava Velike Britanije. Prvi je, svakako, činjenica da unutar Velike Britanije postoje četiri različita naroda s visokom razinom nacionalne svijesti, te da svaki od njih svim silama nastoji sačuvati svoj nacionalni identitet. Pošto je obrazovanje najvažniji aspekt kreiranja budućnosti nekog društva, logično je zaključiti kako se nacionalni duh osjeti u svakom od četiri obrazovna sustava Velike Britanije. Druga vrlo važna činjenica jest veličina i financijska moć države. Velika Britanija je višestruko mnogoljudnija i financijski moćnija država od Hrvatske te može i mora puno više ulagati u obrazovanje nego Hrvatska. Treći, možda i najvažniji čimbenik koji je utjecao na strukturu današnjeg britanskog obrazovnog sustava je njegova duga tradicija. Činjenica da u Velikoj Britaniji postoje sveučilišta starija nego sva sveučilišta u Hrvatskoj zajedno govori sama za sebe. Britanci su imali dovoljno vremena da iskušaju razne sustave i metode kako bi došli do današnjeg modela. Tu je veliku ulogu odigrala i politika, koja je bila otežavajući čimbenik u Hrvatskoj povijesti. Dok je Velika Britanija bila središte moći i širila svoje kolonijalno carstvo diljem svijeta, Hrvatska je uglavnom selila iz jedne države u drugu, tražeći najbolji način da sačuva svoj nacionalni identitet. Svaka nova država kojoj je Hrvatska pristupila donosila je i novu politiku, koja bi izravno ili neizravno utjecala i na obrazovanje. Moglo bi se reći da je u Hrvatskoj povijesti samo promjena bila stalna, a u takvim uvjetima se ne može mnogo napredovati na duge staze.

⁶ Šesti stupanj obrazovanja, http://www.sixthform.com/Sixth_Form_Education.htm 6.9.2011. 20:07

4. UKRATKO O SUSTAVU OBRAZOVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Obrazovanje u Hrvatskoj se dijeli na predškolski odgoj, osnovno školovanje, srednje školovanje i visoko školovanje. Nadzor nad obrazovanjem u Hrvatskoj ima Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. Predškolski odgoj nije obavezan u Hrvatskoj, no za razliku od predškolskog odgoja u Velikoj Britaniji, nije niti besplatan. Dijete se može uključiti u predškolski odgoj s navršenih šest mjeseci pa sve do polaska u školu⁷. Djeca koja do 1. travnja tekuće godine navrše šest godina su obavezna te godine upisati prvi razred osnovne škole. Sa završetkom osnovnog školovanja ili navršavanjem petnaeste godine života dijete se više nije obvezno školovati⁸.

Osnovna škola traje osam godina, i dijeli se na dvije faze po četiri godine. Prva faza se naziva razredna nastava, a druga predmetna nastava. Djeca na temelju ocjena iz završna dva razreda osnovne škole skupljaju bodove za upis u srednje škole. Srednje škole u Hrvatskoj traju tri ili četiri godine. Srednje škole se dijele na gimnazije, strukovne škole i umjetničke škole. Sve gimnazije i umjetničke škole traju četiri godine, dok industrijske i obrtničke strukovne škole traju tri, a ostale, poput tehničkih traju četiri godine⁹. Učenici nakon srednje škole mogu nastaviti svoje obrazovanje na nekom od visokih učilišta samo ako su završili četverogodišnju srednju školu.

Visoko obrazovanje u Hrvatskoj je usklađeno s visokim obrazovanjem u ostatku Europe jer je Republika Hrvatska potpisnica Bolonjske deklaracije. Postoje preddiplomski, diplomski i poslijediplomski studiji. Preddiplomski studiji traju tri godine i nakon njih se stječe zvanje prvostupnika. Diplomski studij traje dodatne dvije godine ako se stječe zvanje magistra struke ili tri godine ako se stječe zvanje doktora struke. Poslijediplomski studij traje tri godine čime se stječe najviši akademski naslov u Hrvatskoj, doktor znanosti. Zvanje prvostupnika se može steći i na veleučilištima te na visokim školama¹⁰.

Hrvatska još nema izrađen nacionalni kurikulum, jer je isti u fazi izrade još od 2006. godine. U međuvremenu je 2010. godine predstavljen *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*, kao temeljni

⁷ Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi, <http://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-predškolskom-odgoju-i-naobrazbi> 11.10.2011. 15:36

⁸ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, <http://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-školi> 11.10.2011. 16:15

⁹ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, <http://public.mzos.hr/Default.aspx> 11.10.2011. 17:05

¹⁰ Agencija za znanost i visoko obrazovanje, <http://www.azvo.hr/> 11.10.2011. 17: 57

dokument za izradu svih budućih kurikuluma¹¹. No, zato je 2005. godine donešen Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS)¹², kao skup normi za poboljšanje kakvoće obrazovanja. Prosvjetna inspekcija nadzire sve obrazovanje u Hrvatskoj, osim visokog obrazovanja¹³. Za nadzor visokog obrazovanja je nadležna Agencija za znanost i visoko obrazovanje (AZVO)¹⁴.

¹¹ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, <http://public.mzos.hr/Default.aspx> 11.10.2011. 18:22

¹² Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, <http://public.mzos.hr/Default.aspx> 11.10.2011. 18:43

¹³ Zakon o prosvjetnoj inspekciji, <http://www.zakon.hr/z/474/Zakon-o-prosvjetnoj-inspekciji> 12.10.2011. 17:20

¹⁴ Zakon o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju, <http://www.zakon.hr/z/321/Zakon-o-osiguravanju-kvalitete-u-znanosti-i-visokom-obrazovanju> 12.10.2011. 17:55

II. METODOLOGIJA

1. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Predmet ovog istraživanja su četiri obrazovna sustava koji postoje unutar Velike Britanije, a to su engleski, škotski, velški i sjevernoirski obrazovni sustav. Istraživanje će biti transverzalno, što znači da će se analizirati presjek trenutnog stanja spomenuta četiri obrazovna sustava. Zadani trenutak u kojem se provodi ovo istraživanje je početak školske godine 2011./2012.

2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Cilj ovoga istraživanja je prikazati četiri obrazovna sustava Velike Britanije sa svim njihovim posebnostima, te ih kao cjelinu usporediti s hrvatskim obrazovnim sustavom kako bi uvidjeli prednosti i nedostatke našeg obrazovnog sustava. Kategorije koje će se proučavati su:

- predškolsko obrazovanje
- osnovnoškolsko obrazovanje
- srednjoškolsko obrazovanje
- više i visoko obrazovanje
- obrazovanje odraslih i
- specifičnosti pojedinih obrazovnih sustava.

Uzorak su sačinjavaju četiri obrazovna sustava zemalja koje čine Veliku Britaniju, a to su Engleska, Škotska, Wales i Sjeverna Irska.

Istraživački problem bit će povezan sa školskim obrazovnim sustavima Engleske, Škotske, Walesa i Sjeverne Irske, u odnosu na postavljene istraživačke kategorije:

- a) Analizirat će se predškolsko, osnovnoškolsko, srednjoškolsko, više, visoko i obrazovanje odraslih u Engleskoj i njegove specifičnosti
- b) Analizirat će se predškolsko, osnovnoškolsko, srednjoškolsko, više, visoko i obrazovanje odraslih u Škotskoj i njegove specifičnosti
- c) Analizirat će se predškolsko, osnovnoškolsko, srednjoškolsko, više, visoko i obrazovanje odraslih u Walesu i njegove specifičnosti
- d) Analizirat će se predškolsko, osnovnoškolsko, srednjoškolsko, više, visoko i obrazovanje odraslih u Sjevernoj Irskoj i njegove specifičnosti

Rad se temelji na analizi službenih internetskih stranica državnih službi koje se bave obrazovanjem ili imaju utjecaja na obrazovanje u Velikoj Britaniji (vlada, ministarstvo obrazovanja, agencija za visoko obrazovanje, itd.). Metodom deskripcije će se opisati sva četiri obrazovna sustava, njihova struktura i osnovne značajke. Metodom komparacije će se međusobno usporediti četiri obrazovna sustava koji postoje unutar Velike Britanije, te će se kao cjelina usporediti s hrvatskim obrazovnim sustavom.

III. INTERPRETACIJA REZULTATA

1. ENGLESKA

Ministarstvo djece, škola i obitelji (*Department for Children, Schools and Families*) je bilo nadležno za obrazovanje u Engleskoj sve do 12. svibnja 2010. godine, kada su nadzor nad školskim sustavima preuzela dva posebna ministarstva, i to Ministarstvo obrazovanja (*Department for Education*) i Ministarstvo poslova, inovacija i vještina (*Department for Business, Innovation and Skills*). Obrazovanje je u Engleskoj besplatno za svu djecu od treće do osamnaeste godine¹⁵. Trenutno obvezno školovanje traje od pete do šesnaeste godine, no 2008. godine donesen je Zakon o obrazovanju i vještinama (*Education and Skills Act 2008*) kojim se obvezno obrazovanje produžuje do osamnaeste godine¹⁶. Taj zakon će obuhvatiti sve sedamnaestogodišnjake i osamnaestogodišnjake do 2015. godine. Engleska od 2000. godine ima izrađen Nacionalni Kurikulum (*National Curriculum*) koji je zadnji put revidiran Zakonom o obrazovanju iz 2002. godine (*Education Act 2002*)¹⁷. Postoje tri obvezna predmeta tijekom učenikova školovanja koji se slušaju na svakoj godini, a to su engleski, matematika i znanost¹⁸.

U Engleskoj su većina osnovnih i srednjih škola državne škole (*State schools*) i njih pohađa 93% engleskih učenika¹⁹. One su besplatne i u potpunosti financirane od strane države. Zatim postoje privatne škole (*Public schools* ili *Independent schools*) koje naplaćuju školarinu svojim učenicima. Njihov naziv "nezavisna škola" (*Independent school*) obrazlaže logiku, jer su one nezavisne od države i ne moraju slijediti nacionalni kurikulum, stoga naziv "javna škola" (*Public school*) često zbunjuje ljude koji ne žive u Velikoj Britaniji. Taj naziv je arhaičan, ali je njegovo korištenje zadržano do danas. U vrijeme kada su otvorene prve privatne škole, one su bile jedine otvorene za svu javnost bez obzira na stalež ili vjeru, pa su nazivane "javne škole". Tada su jedino besplatne bile vjerske škole (*Faith schools*), i to vezane za religijske zajednice posebice Rimokatoličku i Anglikansku crkvu. U njih se mogao upisati bilo tko, pod uvjetom da je član Crkve koja financira određenu vjersku školu. U Engleskoj postoje i internati (*Boarding schools*), u kojima djeca žive i školuju se. Njih

¹⁵ Vlada Velike Britanije, <http://www.direct.gov.uk/en/index.htm> 10.9.2011. 12:35

¹⁶ Zakon o obrazovanju i vještinama (2008.), čl. 1, st. 1-2., <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/25/contents> 4.11. 2011. 19:24

¹⁷ Zakon o obrazovanju (2002.), čl. 6, st. 76-96, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/32/contents> 4.11.2011. 19:56

¹⁸ Ministarstvo obrazovanja Velike Britanije, <http://www.education.gov.uk/> 10.9.2011. 12:48

¹⁹ Ministarstvo obrazovanja Velike Britanije, <http://www.education.gov.uk/> 10.9.2011. 13:15

financira država, što znači da je školovanje u njima besplatno. No, zato internati naplaćuju smještaj učenika, koji je najčešće vrlo skup.

Tijekom svog školovanja učenici u Engleskoj polažu razne testove. U osnovnoj školi se provodi testiranje Nacionalnog Kurikuluma (*National Curriculum Test*) na kraju druge "ključne faze". Zatim se u srednjoj školi, na samom kraju obveznog dijela školovanja, polažu GCSE ispiti (*General Certificate of Secondary Education*)²⁰. Učenici koji žele studirati upisuju "šesti stupanj" srednje škole gdje polažu A-level ispite preko kojih skupljaju bodove za upis na sveučilište. Sva testiranja u Engleskoj provodi Edexcel, agencija specijalizirana za testiranja u obrazovanju²¹, koja pripada među pet najboljih agencija za testiranje u Velikoj Britaniji. Edexcel osim obveznih testiranja u školstvu nudi i mogućnost stjecanja stručnih certifikata iz raznih područja učenicima kao i odraslim ljudima. Ovi certifikati se zovu BTEC certifikati (*Business and Technology Education Council*), te nude programe profesionalnog obučavanja u skladu s potrebama tržišta rada.

Obrazovanje u Engleskoj nadzire državni školski inspektorat Ofsted (*Office for Standards in Education, Children's Services and Skills*). On provjerava kvalitetu cjelokupnog obrazovanja, od predškolskog obrazovanja do visokog obrazovanja, pa čak i obrazovanje učitelja, uključujući i državne i privatne škole. Ofsted se trudi održati jednaku razinu kvalitete na svim sveučilištima, a njihov ured nalazi se u Londonu²².

²⁰ Ministarstvo obrazovanja Velike Britanije, <http://www.education.gov.uk/> 10.9.2011. 13:33

²¹ Edexcel – agencija zadužena za testiranja u Engleskoj, <http://www.edexcel.com/Pages/Home.aspx> 10.9.2011. 14: 05

²² Ofsted – školski inspektorat u Engleskoj, <http://www.ofsted.gov.uk/> 10.9.2011. 14:17

Tablica 2. Struktura predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u Engleskoj

Starosna dob	Faza školovanja	Godina školovanja	Ustanova	
3-4	Temeljna faza (<i>Foundation Stage</i>)	vrtić	Vrtić	
4-5		mala škola	Osnovna škola (<i>Primary school</i>)	
5-6	1. ključna faza (<i>Key Stage 1</i>)	1. godina		
6-7		2. godina		
7-8	2. ključna faza (<i>Key Stage 2</i>)	3. godina		
8-9		4. godina		
9-10		5. godina		
10-11		6. godina		
11-12	3. ključna faza (<i>Key Stage 3</i>)	7. godina		
12-13		8. godina		
13-14		9. godina		
14-15	4. ključna faza (<i>Key Stage 4</i>)	10. godina		
15-16		11. godina		
16-17	Šesti stupanj (<i>Sixth form</i>)	12. godina	Koledž (<i>College</i>)	
17-18		13. godina		

1.1. Predškolsko obrazovanje

Predškolsko obrazovanje u Engleskoj počinje s navršene tri godine, kada se djeca upisuju u vrtić²³. Djeca u vrtiću ostaju do svoje pete godine, kada počinje obvezno školovanje. Te dvije godine u se nazivaju "temeljna faza" (*Foundation Stage*). Prva godina "temeljne faze" je klasičan vrtić (*Nursery school*), dok druga godina služi kao priprema za školu, tzv. "mala škola" (*Reception*). Predškolsko obrazovanje u Engleskoj nije obvezno iako ga u potpunosti financira država. Ministarstvo obrazovanja (*Department for Education*) nadležno je za rad svih predškolskih ustanova.

1.2. Osnovnoškolsko obrazovanje

Djeca u Engleskoj kreću u osnovnu školu (*Primary school*) s pet godina. Obrazovanje u osnovnoj školi podijeljeno je na dvije "ključne faze" (*Key Stage 1* i *Key Stage 2*) koje sveukupno traju šest godina²⁴. Prva "ključna faza" (*Key Stage 1*) traje dvije godine, nakon kojih se piše "evaluacija Nacionalnog Kurikuluma" (*National Curriculum Assessment*). Ona obuhvaća samo "temeljne predmete" (*core subjects*): engleski, matematiku i prirodne znanosti, a provodi ju učitelj ili učiteljica. Ostali obvezni predmeti u prvoj "ključnoj fazi" su: informatika, tehnička kultura, povijest, zemljopis, umjetnost, glazbena kultura, tjelesno zdravstvena kultura i vjeronauk²⁵.

Zatim započinje druga "ključna faza" (*Key Stage 2*) sa sedam godina koja traje četiri godine. Na kraju druge faze se piše NCT (*National Curriculum Test*) koji ocjenjuje državna agencija, što ga čini sličnim državnoj maturi. Učenici NCT ispit pišu samo iz engleskog i matematike, a na temelju rezultata iz tog testa procjenjuje se koju bi srednju školu mogli upisati. Ostali obvezni predmeti u drugoj "ključnoj fazi" su: prirodne znanosti, informatika, tehnička kultura, povijest, zemljopis, umjetnost, glazbena kultura, tjelesno zdravstvena kultura i vjeronauk²⁶. Prije upisa u srednju školu, učenici mogu pisati i 11+ (*Eleven Plus*) ispit²⁷. Najboljih 10% učenika s tog ispita mogu upisati prestižnu "jezičnu školu" (*Grammar school*) u kojoj se osim standardnih predmeta uče i klasični jezici, starogrčki i latinski. Ostali učenici koji nisu u tih 10% mogu upisati opću srednju školu (*Comprehensive school*) ili specijaliziranu srednju školu (*Specialist school*).

²³ Ministarstvo obrazovanja Velike Britanije, <http://www.education.gov.uk/> 10.9.2011. 14:32

²⁴ Ministarstvo obrazovanja Velike Britanije, <http://www.education.gov.uk/> 11.9.2011. 17:43

²⁵ Britanski Nacionalni Kurikulum, <http://curriculum.qcda.gov.uk/> 4.11.2011. 18:02

²⁶ Britanski Nacionalni Kurikulum, <http://curriculum.qcda.gov.uk/> 4.11.2011. 18:18

²⁷ 11+ ispit – potreban za upis u jezične škole, <http://www.elevenplusexams.co.uk/> 11.9.2011. 18:33

1.3. Srednjoškolsko obrazovanje

Učenici u Engleskoj upisuju srednju školu (*Secondary school*) s jedanaest godina. Srednja škola traje pet godina, i ponovno se dijeli na dvije "ključne faze" (*Key Stage 3* i *Key Stage 4*)²⁸, treću i četvrtu po redu. Treća "ključna faza" traje tri godine, tijekom kojih se sluša 15 predmeta, a to su: engleski, matematika, prirodne znanosti, informatika, tehnička kultura, povijest, zemljopis, strani jezik, umjetnost, glazbena kultura, tjelesno zdravstvena kultura, građansko pravo, seksualni odgoj, učenje o karijeri i vjeronauk.

Zatim slijedi četvrta "ključna faza" koja traje dvije godine. To su posljednje dvije obvezne godine školovanja u Engleskoj. Tijekom četvrte "ključne faze" učenici imaju 10 obveznih predmeta: engleski, matematiku, prirodne znanosti, informatiku, tjelesno-zdravstvenu kulturu, građansko pravo, seksualni odgoj, učenje o karijeri, vjeronauk i praksu. Izborni predmeti u srednjoj školi mogu biti: umjetnost, tehnička kultura, humanističke znanosti i strani jezik²⁹. Na kraju četvrte faze se polaže GCSE (*General Certificate of Secondary Education*) ispit, nakon kojega učenici mogu napustiti obrazovni sustav ili se nastaviti dalje školovati.

²⁸ Ministarstvo obrazovanja Velike Britanije, <http://www.education.gov.uk/> 11.9.2011. 18:49

²⁹ Britanski Nacionalni Kurikulum, <http://curriculum.qcda.gov.uk/> 4.11.2011. 18:34

Tablica 3. Popis predmeta u osnovnim i srednjim školama Engleske po fazama

OSNOVNA ŠKOLA		SREDNJA ŠKOLA	
1. ključna faza	2. ključna faza	3. ključna faza	4. ključna faza
engleski jezik	engleski jezik	engleski jezik	engleski jezik
matematika	matematika	matematika	matematika
prirodne znanosti	prirodne znanosti	prirodne znanosti	prirodne znanosti
informatika	informatika	informatika	informatika
tehnička kultura	tehnička kultura	tehnička kultura	vjeronauk
povijest	povijest	povijest	građansko pravo
zemljopis	zemljopis	zemljopis	seksualni odgoj
umjetnost	umjetnost	umjetnost	učenje o karijeri
glazbena kultura	glazbena kultura	glazbena kultura	praksa
TZK	TZK	TZK	TZK
vjeronauk	vjeronauk	vjeronauk	Izborni predmeti
		građansko pravo	umjetnost
		seksualni odgoj	tehnička kultura
		učenje o karijeri	humanističke znanosti
		strani jezik	strani jezik

1.4. Šesti stupanj (*Sixth form*)

Nakon položenih GCSE ispita, učenici mogu upisati tzv. "šesti stupanj" (*Sixth form*) koji im je potreban ako žele upisati fakultet. On traje dvije godine i dijeli se na "niži šesti stupanj" (*Lower Sixth Form*) i "viši šesti stupanj" (*Upper Sixth Form*)³⁰. Te dvije godine im služe kao priprema za fakultet. Na "šestom stupnju" učenici polažu A-level ispite (*Advanced Level General Certificate of Education*) preko kojih skupljaju bodove za upis na fakultet. Ti bodovi se nazivaju UCAS bodovi (*Universities and Colleges Admissions Service*). Ove dvije godine učenici nastavu mogu slušati na tzv. "koledžima" (*Sixth form colleges*) ili nastaviti nastavu slušati u srednjoj školi koju su pohađali, ako ona nudi te dvije godine kao dio svojeg programa³¹. Učenici koji žele studirati na prestižnim sveučilištima Oxford i Cambridge ostaju još jedno cijelo polugodište na koledžima, koji se neformalno naziva "sedmim stupnjem" (*Seventh form*).

1.5. Visoko obrazovanje

Država ne kontrolira nastavni plan i program sveučilišta, ali utječe na upise kroz "Ured za poštenu pristup" (*Office for Fair Access*)³², kojim pokušava osigurati jednak pristup visokom obrazovanju za sve. Visoko obrazovanje uglavnom financira država, osim sveučilišta u Buckinghamu, koje je privatno. Visoko obrazovanje se dijeli na tri dijela: preddiplomski, postdiplomski i specijalistički studij. Preddiplomski studij traje tri godine i nakon njega se stječe zvanje prvostupnika (*Bachelor's degree*). Zatim slijedi postdiplomski studij koji može trajati jednu do dvije godine i stječe se zvanje magistra struke (*Master's degree*), ili tri godine kojima se stječe zvanje doktora struke (*Doctorate degree*)³³. Nakon toga se može upisati najviši specijalistički studij, no samo iz područja obrazovanja, prava, medicine, ekonomije i psihologije. Postoji i visoko obrazovanje prilagođeno za zaposlene osobe (*Foundation degree*), što bi bio jednakovrijednost našem izvanrednom studiranju. Ono traje dvije godine. Velik broj sveučilišta sada nudi zvanje magistra već nakon preddiplomskog studija, koji onda traje četiri godine.

³⁰ Britanski Nacionalni Kurikulum, <http://curriculum.qcda.gov.uk/> 12.9.2011. 19:06

³¹ Šesti stupanj obrazovanja, http://www.sixthform.com/Sixth_Form_Education.htm 12.9.2011. 19:22

³² Agencija za osiguranje kvalitete visokog obrazovanja, <http://www.qaa.ac.uk/Pages/default.aspx> 12.9.2011. 19:45

³³ Ministarstvo obrazovanja Velike Britanije, <http://www.education.gov.uk/> 12.9.2011. 20:15

1.6. Obrazovanje odraslih

Odrasli u Engleskoj imaju mnogo mogućnosti za obrazovanje. Osim što mogu izvanredno završiti osnovnu i srednju školu, nudi im se i mogućnost upisa studija bez ponovnog polaganja A-level ispita, u slučaju da su završili srednju školu s lošim ocjenama³⁴. Odrasli mogu dobiti tzv. "pristupnu diplomu" (*Access to Higher Education Diploma*)³⁵ koja im omogućuje upis na fakultet. Postoji i tzv. "Otvoreno sveučilište" (*The Open University*), u kojem se može studirati na daljinu i nisu potrebni bodovi za upis, tako da se maksimalno izašlo u susret ljudima koji su zaposleni i ne mogu odlaziti na predavanja. Iako "Otvoreno sveučilište" ima svoj kampus, većina njegovih studenata se nalaze diljem Velike Britanije i svijeta, jer sveučilište ima svoje centre za ispitivanje u svakom regionalnom središtu u Velikoj Britaniji i u većini europskih zemalja³⁶. Radnici koji nemaju potrebno znanje za studij mogu polagati kratkotrajne tečajeve iz raznih područja koje organiziraju radničke udruge za obrazovanje radnika (*Worker's Educational Association*). Udruge radnika nude tečajeve koji se upisuju u radnu knjižicu, kao što su strani jezici, razni zanati, pa čak i vještina upravljanja jahtama i manjim brodovima³⁷.

³⁴ Obrazovanje u Velikoj Britaniji, <http://www.educationuk.org/> 12.9.2011. 20:27

³⁵ Agencija za pristup visokom obrazovanju, <http://www.accesstohe.ac.uk/> 5.11.2011. 20:54

³⁶ Otvoreno sveučilište, <http://www.open.ac.uk/> 12.9.2011. 20:52

³⁷ Radnička udruga za obrazovanje radnika Velike Britanije, <http://www.wea.org.uk/> 12.9.2011. 21:12

2. ŠKOTSKA

Škotski obrazovni sustav se najviše razlikuje od ostalih obrazovnih sustava Velike Britanije. Za razliku od obrazovnih sustava Engleske, Walesa i Sjeverne Irske, gdje je naglasak na dubini sadržaja, škotski obrazovni sustav naglašava širinu znanja u velikom rasponu područja. Osim Škotske, britanski Nacionalni Kurikulum (*National Curriculum*) uveden je u ostale tri regije Velike Britanije. Škotska od 2004. godine radi na izradi vlastitoga kurikuluma (*Curriculum for Excellence*) kojim bi se trebalo reformirati školstvo u Škotskoj³⁸. Do prosinca 2010. godine za obrazovanje u Škotskoj bili su nadležni tzv. "Uredi za obrazovanje škotske Vlade" (*Scottish Government Education Directorates*), što je bio skupni naziv za nekoliko ureda zaduženih za razne stupnjeve škotskog obrazovanja. Iza tog razdoblja cjelokupnu nadležnost nad školstvom preuzeo je "Ured za učenje i pravdu" (*Learning and Justice Directorate*)³⁹. U Škotskoj djeca kreću u školu s navršениh četiri i pol ili pet i pol godina, ovisno u kojem su mjesecu rođena. Škotski školski sustav na tom je području najfleksibilniji, jer djeca rođena u jesen mogu krenuti u školu i godinu dana ranije od predviđenoga, a djeca rođena na proljeće godinu dana kasnije. Obvezno školovanje traje jedanaest godina, tako što osnovnoškolsko obrazovanje traje sedam godina, a srednjoškolsko četiri. S navršениh petnaest ili šesnaest godina učenici u Škotskoj završavaju obvezni dio svog obrazovanja. I u Škotskoj se tijekom obveznog dijela školovanja moraju svake godine slušati obvezni predmeti: matematika, engleski i znanost⁴⁰.

Većina škola u Škotskoj nisu povezane s religijom, no nakon Zakona o obrazovanju iz 1918. godine (*Education Act 1918*)⁴¹ osnovane su brojne državne vjerske škole (*Denominational state schools*). Većina tih državnih vjerskih škola su rimokatoličke, no ima i znatan broj škola vezanih za Škotsku episkopalnu crkvu. Sve katoličke škole koje financira država su pod nadzorom "Ureda za učenje i pravdu"⁴². One u svojim programima sadrže promociju katoličkog duha u tim školama. Na primjer, Škotska Rimokatolička crkva mora potvrditi imenovanje svake nove osobe na neku važniju funkciju u školi, a uz to dodjeljuje se i kapelan svakoj školi. U Škotskoj postoji manji broj privatnih škola (*Independent schools*), koje učenicima nude engleski model školovanja (GCSE ispite i "šesti stupanj")⁴³.

³⁸ Škotski kurikulum, <http://www.curriculum-for-excellence.co.uk/> 15.9.2011. 19:35

³⁹ Vlada Škotske, <http://home.scotland.gov.uk/home> 15.9.2011. 20:20

⁴⁰ Ministarstvo obrazovanja Škotske, <http://www.educationscotland.gov.uk/> 15.9.2011. 21:02

⁴¹ Zakoni o obrazovanju (1918.), <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/8-9/39/contents> 15.9.2011. 21:27

⁴² Vlada Škotske, <http://home.scotland.gov.uk/home> 15.9.2011. 21:43

⁴³ Ministarstvo obrazovanja Škotske, <http://www.educationscotland.gov.uk/> 15.9.2011. 21:58

Za upise na sveučilišta postoji državna služba nazvana "Škotska agencija za kvalifikacije" (*Scottish Qualification Authority*), koja je nadležna za sva testiranja na svim razinama obrazovanja⁴⁴. Ona također sudjeluje i u izradi škotskoga kurikuluma (*Curriculum for Excellence*). Najvažnija organizacija za izradu kurikuluma je agencija pod nazivom "Učenje i poučavanje Škotske" (*Learning and Teaching Scotland*). Njezin osnovni zadatak je izrada nacionalnoga kurikuluma. Dok se on ne izradi, organizacija pomaže školama šaljući im nacionalne smjernice i prioritete za rad u školstvu. Nacionalni kurikulum bi trebao biti uveden školske godine 2011./2012.⁴⁵

Postoje čak tri različita državna tijela koja nadziru obrazovanje u Škotskoj⁴⁶. To su "Inspektorat za njegu" (*Care Inspectorate*) sa sjedištem u Dundeeju, "Kraljevski inspektorat za obrazovanje" (*Her Majesty's Inspectorate of Education*) sa sjedištem u Livingstonu i "Agencija za osiguranje kvalitete visokog obrazovanja" (*Quality Assurance Agency for Higher Education*) sa sjedištem u Gloucesteru. "Inspektorat za njegu" nadgleda higijenske i ostale uvjete u predškolskim ustanovama i nije odgovoran za obrazovanje⁴⁷, dok je "Agencija za osiguranje kvalitete visokog obrazovanja" odgovorna samo za visoko obrazovanje⁴⁸. "Kraljevski inspektorat za obrazovanje" je odgovoran za sve ostale vrste obrazovanja, u što ulazi predškolsko obrazovanje, osnovnoškolsko obrazovanje, srednjoškolsko obrazovanje, više škole i obrazovanje za odrasle⁴⁹.

⁴⁴ Škotska agencija za kvalifikacije, http://www.sqa.org.uk/sqa/CCC_FirstPage.jsp 15.9.2011. 22:34

⁴⁵ Agencija za učenje i poučavanje u Škotskoj, <http://www.ltscotland.org.uk/> 15.9.2011. 22:15

⁴⁶ Vlada Škotske, <http://home.scotland.gov.uk/home> 15.9.2011. 22:39

⁴⁷ Inspektorat za njegu, <http://www.scswis.com/> 15.9.2011. 22:47

⁴⁸ Agencija za osiguranje kvalitete visokog obrazovanja, <http://www.qaa.ac.uk/Pages/default.aspx> 15.9.2011. 22:52

⁴⁹ Kraljevski inspektorat za obrazovanje, <http://www.hmie.gov.uk/> 15.9.2011. 22:58

Tablica 4. Struktura predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u Škotskoj

Starosna dob	Faza školovanja	Godina školovanja	Ustanova
4-5	Rano učenje (<i>Early Years</i>)	Vrtić	Vrtić (<i>Nursery school</i>)
5-6	1. ključna faza (<i>Key Stage 1</i>)	1. godina	Osnovna škola (<i>Primary school</i>)
6-7		2. godina	
7-8	2. ključna faza (<i>Key Stage 2</i>)	3. godina	
8-9		4. godina	
9-10		5. godina	
10-11		6. godina	
11-12	3. ključna faza (<i>Key Stage 3</i>)	7. godina	Srednja škola s integriranim šestim stupnjem (<i>Secondary school</i>)
12-13		8. godina	
13-14		9. godina	
14-15		10. godina	
15-16	Šesti stupanj (<i>Higher, Advanced</i>)	11. godina	
16-17		12. godina	

2.1. Predškolsko obrazovanje

Djeca u Škotskoj uglavnom provedu u vrtiću (*Nursery school*) jednu školsku godinu iako u vrtić mogu krenuti već kad napune tri godine. Razlika između ostalih regija u predškolskom obrazovnom sustavu je što nema "male škole" (*Reception*), odnosno druge godine kao u Engleskoj i Walesu, dok je organizacija uglavnom ista⁵⁰. Država u potpunosti financira predškolsko obrazovanje⁵¹.

⁵⁰ Ministarstvo obrazovanja Škotske, <http://www.educationscotland.gov.uk/> 17.9.2011. 13:10

⁵¹ Vlada Škotske, <http://home.scotland.gov.uk/home> 17.9.2011. 13:23

2.2. Osnovnoškolsko obrazovanje

Djeca u osnovnu školu (*Primary school*) kreću s četiri ili pet godina. Osnovna škola traje sedam godina, što znači da se s navršenih jedanaest ili dvanaest godina već upisuje srednja škola (*Secondary school*). Za razliku od drugih zemalja Velike Britanije, učenici u škotskim osnovnim školama ne pišu nikakve testove o kojima bi im ovisio upis u srednju školu⁵². Obvezni predmeti u osnovnim školama u Škotskoj se dosta razlikuju od onih u engleskim osnovnim školama. U Škotskoj se oni čak ne nazivaju predmeti, nego osam obrazovnih područja, a ona su: ekspresivna umjetnost, zdravlje i skrb, jezici, matematika, vjerski i moralni odgoj, prirodne znanosti, društvene znanosti i tehnologija⁵³.

Tablica 5. Područja obrazovanja u osnovnim školama Škotske

ekspresivna umjetnost	jezici
tehnologija	matematika
društvene znanosti	prirodne znanosti
vjerski i moralni odgoj	zdravlje i skrb

2.3. Srednjoškolsko obrazovanje

Nakon osnovne škole, učenici u Škotskoj se upisuju u srednju školu, čiji obvezni dio traje četiri godine⁵⁴. I nadalje ostaju istih osam obrazovnih područja, samo što im se sada nudi širok izbor konkretnih predmeta koje mogu pohađati. U programu srednje škole može se birati između čak 30 predmeta, a to su: umjetnost i dizajn, biologija, poslovne znanosti, kemija, klasične znanosti, lokalni jezici, informatika, drama, ekonomija, engleski jezik, škotski gaelski jezik, zemljopis, geologija, grčki jezik, povijest, domaće gospodarstvo, latinski jezik, matematika, medijska kultura, moderni strani jezik, moderne znanosti, glazbena kultura,

⁵² Ministarstvo obrazovanja Škotske, <http://www.educationscotland.gov.uk/> 17.9.2011. 13:35

⁵³ Škotski kurikulum, <http://www.curriculum-for-excellence.co.uk/> 17.9.2011. 13:52

⁵⁴ Ministarstvo obrazovanja Škotske, <http://www.educationscotland.gov.uk/> 17.9.2011. 14:03

filozofija, tjelesno zdravstvena kultura, fizika, psihologija, vjeronauk, sociologija, tehnička kultura i engleski kao drugi jezik (ako učenik sluša nastavu na škotskom gaelskom jeziku)⁵⁵.

U svim srednjim školama Škotske postoje i dodatne dvije godine, koje su svojevrsna jednakovrijednost "šestom stupnju". Razlog zašto ne postoje nikakvi testovi koji utječu na upis u srednju školu je tzv. "zona obuhvaćanja" (*Catchment Area*)⁵⁶. To je pravilo po kojem učenici upisuju najbližu srednju školu, baš kao i osnovnu, i to stoga što sve srednje škole ionako prate isti program obrazovanja širokog raspona. Roditelji mogu prijaviti dijete u školu izvan svoje zone, o čemu odlučuje školski odbor te škole. Realno, šanse da se prihvati preseljenje djeteta iz jedne u drugu srednju školu su male, jer prednost imaju djeca koja žive unutar zone te škole, pa ostane vrlo malo slobodnih mjesta nakon što se oni upišu.

Na kraju četvrte godine srednje škole učenici mogu polagati dvije vrste ispita (*Standard Grade* ili *Intermediate exam*)⁵⁷. Prvu vrstu ispita (*Standard Grade*) uglavnom polažu učenici koji se namjeravaju dalje školovati. Druga vrsta ispita (*Intermediate exam*) također omogućuje daljnje školovanje, ali više je namijenjen učenicima koji namjeravaju izaći iz obrazovnog sustava i započeti raditi, kako bi stekli neko stručno zvanje, ovisno o predmetima koje polože. Ovakve vrste ispita se zbog toga nazivaju i "nacionalni tečajji" (*National Courses*). Oni bi bili jednakovrijednost GCSE ispitu. Da bi uspješno završili srednju školu učenici u Škotskoj moraju položiti ispite iz osam predmeta, s tim da su im četiri predmeta određena, a četiri mogu sami odabrati. Četiri određena predmeta su: engleski, matematika, jedan predmet iz prirodnih znanosti (fizika, biologija ili kemija) i jedan predmet iz društvenih znanosti (zemljopis, povijest ili moderne znanosti)⁵⁸. Sve vrste ispitivanja provodi "Škotska agencija za kvalifikacije" (*Scottish Qualification Authority*).

⁵⁵ Škotski kurikulum, <http://www.curriculum-for-excellence.co.uk/> 17.9.2011. 14:18

⁵⁶ Vlada Škotske, <http://home.scotland.gov.uk/home> 17.9.2011. 14:31

⁵⁷ Ministarstvo obrazovanja Škotske, <http://www.educationscotland.gov.uk/> 17.9.2011. 14:44

⁵⁸ Škotski kurikulum, <http://www.curriculum-for-excellence.co.uk/> 17.9.2011. 14:57

Tablica 6. Popis predmeta za izbor u srednjim školama Škotske

jezici	suvremene znanosti	humanističke i društvene znanosti, umjetnost		prirodne znanosti i tehnologija
engleski jezik	ekonomija	filozofija	umjetnost i dizajn	matematika
škotski gaelški jezik	poslovne znanosti	psihologija	glazbena kultura	kemija
engleski kao drugi jezik	moderne znanosti	sociologija	drama	biologija
moderni strani jezik	lokalni jezici	klasične znanosti	domaće gospodarstvo	fizika
latinski jezik	medijska kultura	vjeronauk	povijest	tehnička kultura
grčki jezik	informatika	TZK	zemljopis	geologija

2.4. Više i napredno obrazovanje (*Higher i Advanced Higher*)

Kada završe obvezni dio srednjoškolskog obrazovanja, učenici se mogu nastaviti školovati u srednjoj školi upisujući više obrazovanje (*Higher*), što bi bila jednakovrijednost "nižem šestom stupnju". Nakon višeg dolazi napredno obrazovanje (*Advanced Higher*), što je jednakovrijednost "višem šestom stupnju"⁵⁹. Međutim, postoje razlike između ove dvije godine u škotskoj srednjoj školi i dvije godine "šestoga stupnja". Prva godina (*Higher*) služi kao priprema za fakultet i na njoj se skupljaju bodovi za upis (UCAS bodovi). Druga godina (*Advanced Higher*) je simulacija prve godine studiranja, u njoj se također skupljaju bodovi za upis na fakultet. No, ako učenik ostvari iznimno uspješne rezultate, može početi studirati od druge godine fakulteta⁶⁰. I ova ispitivanja provodi "Škotska agencija za kvalifikacije" (*Scottish Qualification Authority*).

⁵⁹ Škotski kurikulum, <http://www.curriculum-for-excellence.co.uk/> 17.9.2011. 15:26

⁶⁰ Škotska agencija za kvalifikacije, http://www.sqa.org.uk/sqa/CCC_FirstPage.jsp 17.9.2011. 15:38

2.5. Visoko obrazovanje

Visoko obrazovanje je slično kao i u ostatku Velike Britanije, s iznimkom preddiplomskog studija. Naime, preddiplomski studij u Škotskoj traje četiri, a ne tri godine kao u ostalim zemljama Velike Britanije⁶¹. No, s obzirom da se uz dobre ocjene na naprednom srednjoškolskom obrazovanju (*Advanced Higher*) može preskočiti prva godina i odmah krenuti od druge godine studija, kronološki gledano studenti u Škotskoj imaju mogućnost završiti studij u istom vremenskom razdoblju kao i studenti u Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj.

Velika Britanija je poznata po svojim starim sveučilištima. Ta sveučilišta se nazivaju "drevna sveučilišta" (*Ancient universities*)⁶². Ona potječu još iz srednjeg vijeka i imaju poseban status u Velikoj Britaniji. Iako su dva najstarija i najpoznatija "drevna sveučilišta" smještena u Engleskoj (*Oxford* i *Cambridge*), Škotska se diči najvećim brojem "drevnih sveučilišta". U Škotskoj se nalazi čak pet "drevnih sveučilišta: Sveučilište Sv. Andrije (*University of St. Andrews*), Sveučilište u Glasgowu (*University of Glasgow*), Sveučilište u Aberdeenu (*University of Aberdeen*), Sveučilište u Edinburghu (*University of Edinburgh*) i Sveučilište u Dundeeju (*University of Dundee*)⁶³. Uz već spomenute Oxford i Cambridge, jedino preostalo "drevno sveučilište" je Sveučilište u Dublinu (*University of Dublin*) u Irskoj, koja više nije dio Ujedinjenog Kraljevstva. Posebnost ovih sveučilišta je što magisterij dodjeljuju kao prvu diplomu odmah nakon tri ili četiri godine preddiplomskog studija. To se ne odnosi na sve studije, nego samo na humanističke znanosti, umjetničke studije, društvene znanosti i teologiju.

2.6. Obrazovanje odraslih

Škotska nudi prilično fleksibilno obrazovanje za odrasle. Odrasli ljudi koji su napustili obrazovni sustav nakon obveznog dijela školovanja mogu bez problema polagati ispite za "višu državnu svjedodžbu" (*Higher National Certificate*), a zatim i za "višu državnu diplomu" (*Higher National Diploma*), nakon kojih mogu nastaviti školovanje na sveučilitšima⁶⁴. Školovanje za "višu državnu svjedodžbu" traje jednu godinu i jednskovrijednost je prvoj godini studiranja, tako da se nakon nje može upisati na drugu godinu fakulteta. Školovanje za "višu državnu diplomu" traje dvije godine, no ako osoba ima "višu državnu svjedodžbu" ono

⁶¹ Ministarstvo obrazovanja Škotske, <http://www.educationscotland.gov.uk/> 17.9.2011. 15:51

⁶² Sveučilišta u Velikoj Britaniji, <http://www.universitiesuk.ac.uk/Pages/Default.aspx> 17.9.2011. 16:15

⁶³ Sveučilišta u Škotskoj, <http://www.universities-scotland.ac.uk/> 17.9.2011. 16:48

⁶⁴ Škotska agencija za kvalifikacije, http://www.sqa.org.uk/sqa/CCC_FirstPage.jsp 17.9.2011. 17:03

traje jednu godinu, zbog preklapanja programa. "Viša državna diploma" je jednakovrijednost prvim dvjema godinama studiranja, tako da osoba nakon nje može upisati treću godinu fakulteta, no treću i četvrtu godinu studija se mora upisati redovno. Sva ova testiranja provodi "Škotska agencija za kvalifikacije" (*Scottish Qualification Authority*).

2.7. Škole na škotskom gaelskom jeziku (*Scottish Gaelic*)

Škole na škotskom gaelskom jeziku postaju sve popularnije u Škotskoj. Škotski gaelski jezik (*Scottish Gaelic*) pripada skupini keltskih jezika u koje se, između ostalih, ubrajaju irski gaelski i velški. 1985. godine su 24 učenika osnovnih škola slušala nastavu na škotskom gaelskom jeziku, dok je taj broj u 2010. godini narastao na 2 312. U takvim školama se engleski jezik sluša kao prvi strani jezik⁶⁵. Trenutno nema puno takvih škola u Škotskoj. Zato se omogućuje učenicima koji pohađaju škole čija je nastava inače na engleskom jeziku da slušaju nastavu na škotskom gaelskom, bez da se prebacuju u škole čija je nastava isključivo na škotskom gaelskom jeziku⁶⁶.

⁶⁵ Školovanje na škotskom gaelskom jeziku, http://www.cli.org.uk/index_gaelic.asp 18.9.2011. 17:00

⁶⁶ Ministarstvo obrazovanja Škotske, <http://www.educationscotland.gov.uk/> 18.9.2011. 17:14

3. WALES

Velški obrazovni sustav se ne razlikuje mnogo od engleskog obrazovnog sustava. Obvezni dio školovanja traje također od pete do šesnaeste godine. Wales je prihvatio i uveo britanski Nacionalni Kurikulum (*National Curriculum*)⁶⁷. Upravo zbog toga se i većina značajki obrazovnog sustava podudara sa značajkama engleskog obrazovnog sustava. Nadležnost nad obrazovnim sustavom u Walesu ima "Ministarstvo za obrazovanje i vještine" (*Department for Education and Skills*)⁶⁸. Wales je u razdoblju od 2002. do 2006. godine pisanje evaluacijskih testova na kraju svake "ključne faze" učinio izbornim za učenike. Velški obrazovni sustav je koncipiran tako da škola ne bira učenika, već učenik bira školu, što ga čini u potpunosti neselektivnim, pa učenici mogu upisati bilo koju srednju školu bez obzira na ocjene.

Kao najveća posebnost velškog obrazovnog sustava ističe se mogućnost školovanja na velškom jeziku na svim razinama obrazovanja, od vrtića i osnovne škole sve do srednje škole i visokog obrazovanja⁶⁹. Do šesnaeste godine je učenje velškog jezika obvezno, bilo kao prvog ili kao drugog jezika. Za to je nadležan "Odbor za velški jezik" (*Welsh Language Board*)⁷⁰. Tijekom obveznog dijela školovanja se četiri "temeljna predmeta" slušaju svake godine kao obvezni predmeti, a to velški, engleski, matematika i znanost. U Walesu ne postoji nijedna privatna škola (*Independent school*) koja nudi školovanje na velškom jeziku. Samo neke nude učenje velškoga kao prvoga stranoga jezika. Zanimljivo je spomenuti da postoji jedna privatna škola na velškom jeziku, ali se nalazi u Londonu (*London Welsh School*).

Obrazovanje u Walesu nadzire državna služba pod imenom Estyn. Ime dolazi od velške riječi koja znači "proširiti" ili "produžiti". Njihov ured se nalazi u Cardiffu. Iako ih financira velška vlada, neovisni su i odgovaraju izravno britanskoj kraljici. Estyn nadzire kvalitetu cjelokupnog obrazovanja u Walesu, od vrtića, osnovnih i srednjih škola, preko visokog obrazovanja, obrazovanja za odrasle, pa sve do privatnih škola i obrazovanja učitelja⁷¹.

⁶⁷ Vlada Walesa, <http://wales.gov.uk/?lang=en> 18.9.2011. 17:28

⁶⁸ Vlada Walesa, <http://wales.gov.uk/?lang=en> 18.9.2011. 17:44

⁶⁹ Vlada Walesa, <http://wales.gov.uk/?lang=en> 18.9.2011. 18:08

⁷⁰ Odbor za velški jezik, <http://www.byig-wlb.org.uk/Pages/Hafan.aspx> 18.9.2011. 18:25

⁷¹ Estyn – školski inspektorat u Walesu, <http://www.estyn.gov.uk/english/> 18.9.2011. 18:37

Tablica 7. Struktura predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u Walesu

Starosna dob	Faza školovanja		Godina školovanja	Ustanova
3-4	Rano učenje <i>(Early Years)</i>	Temeljna faza <i>(Foundation Phase)</i>	vrtić	Vrtić
4-5			mala škola	Osnovna škola <i>(Primary school)</i>
5-6	1. ključna faza <i>(Key Stage 1)</i>		1. godina	
6-7			2. godina	
7-8	2. ključna faza <i>(Key Stage 2)</i>	3. godina		
8-9		4. godina		
9-10		5. godina		
10-11		6. godina		
11-12	3. ključna faza <i>(Key Stage 3)</i>	7. godina	Srednja škola s integriranim šestim stupnjem <i>(Secondary school)</i>	
12-13		8. godina		
13-14		9. godina		
14-15	4. ključna faza <i>(Key Stage 4)</i>	10. godina		
15-16		11. godina		
16-17	Šesti stupanj <i>(Sixth form)</i>	12. godina		
17-18		13. godina		

3.1. Predškolsko obrazovanje

Predškolsko obrazovanje u Walesu je isto kao u Engleskoj, s napomenom da se te dvije godine u vrtiću nazivaju drukčije nego u Engleskoj (*Early Years* umjesto *Foundation Stage*). Iako predškolsko obrazovanje nije obvezno, učenje velškog jezika u vrtiću je obvezno⁷². Velšani su 2008. godine uveli svoju vlastitu "temeljnu fazu" (*Foundation Phase*) koja se bitno razlikuje od engleske. Spojili su dvije faze, "rano učenje" (*Early Years*) i prvu "ključnu fazu" (*Key Stage 1*), u jednu cjelinu u kojoj pripadaju djeca od tri do sedam godina⁷³. U velškoj "temeljnoj fazi" je naglasak na iskustvenom učenju. Kako bi se dobio uvid u njihove sposobnosti djeca se testiraju u drugoj godini vrtića, ili u prvoj godini osnovne ako nisu išli u vrtić.

3.2. Osnovnoškolsko obrazovanje

Kao što smo već rekli, velški obrazovni sustav uglavnom prati britanski Nacionalni Kurikulum, tako da nema većih odstupanja od engleskog modela. Postoje prva i druga "ključna faza", od kojih prva traje dvije godine, a druga četiri. U prvoj "ključnoj fazi" obvezni predmeti su: velški jezik, matematika, prirodne znanosti, tehnička kultura, informatika, povijest, zemljopis, umjetnost, glazbena kultura, tjelesno zdravstvena kultura, vjeronauk i engleski jezik⁷⁴. Treba napomenuti da u prvoj "ključnoj fazi" učenje engleskog jezika nije obvezno u školama na velškom jeziku⁷⁵. Prva "ključna faza" traje duže jedino ako se roditelji odluče upisati dijete još u vrtiću u "temeljnu fazu" (*Foundation Phase*)⁷⁶. Na kraju svake faze učenici mogu pisati evaluacijske testove ako žele, no oni nisu obvezni. U drugoj "ključnoj fazi" učenici imaju iste obvezne predmete kao i u prvoj⁷⁷, s tim da je u drugoj fazi engleski jezik obavezan i u školama na velškom jeziku⁷⁸.

3.3. Srednjoškolsko obrazovanje

Srednjoškolsko obrazovanje u Walesu se također podudara s engleskim. Dijeli se na dvije "ključne faze", treću i četvrtu. Na kraju treće "ključne faze" učenici mogu birati hoće li pisati evaluacijski test, a imaju 16 obveznih predmeta⁷⁹. Obvezni predmeti u trećoj "ključnoj

⁷² Odbor za velški jezik, <http://www.byig-wlb.org.uk/Pages/Hafan.aspx> 24.9.2011. 10:25

⁷³ Vlada Walesa, <http://wales.gov.uk/?lang=en> 24.9.2011. 10:52

⁷⁴ Vlada Walesa, <http://wales.gov.uk/?lang=en> 24.9.2011. 11:10

⁷⁵ Odbor za velški jezik, <http://www.byig-wlb.org.uk/Pages/Hafan.aspx> 24.9.2011. 11:27

⁷⁶ Vlada Walesa, <http://wales.gov.uk/?lang=en> 24.9.2011. 11:41

⁷⁷ Vlada Walesa, <http://wales.gov.uk/?lang=en> 24.9.2011. 11:56

⁷⁸ Odbor za velški jezik, <http://www.byig-wlb.org.uk/Pages/Hafan.aspx> 24.9.2011. 12:12

⁷⁹ Vlada Walesa, <http://wales.gov.uk/?lang=en> 24.9.2011. 13:45

fazi" su: velški jezik, engleski jezik, matematika, prirodne znanosti, informatika, tehnička kultura, povijest, zemljopis, strani jezik, umjetnost, glazbena kultura, tjelesno zdravstvena kultura, građansko pravo, seksualni odgoj, učenje o karijeri i vjeronauk.

U četvrtoj "ključnoj fazi" učenici imaju puno manje obveznih predmeta, a oni su: velški jezik, engleski jezik, matematika, prirodne znanosti, tjelesno zdravstvena kultura, građansko pravo, seksualni odgoj, učenje o karijeri, vjeronauk i praksa⁸⁰. Izborni predmeti u četvrtoj "ključnoj fazi" su: umjetnost, tehnička kultura, humanističke znanosti i strani jezik. Na kraju četvrte "ključne faze" je obvezno polaganje GCSE ispita (*General Certificate for Secondary Education*). Kao i u Engleskoj, učenici mogu nastaviti školovanje još dvije godine na "šestom stupnju" (*Sixth form*), gdje polažu A-level ispite (*Advanced Level General Certificate of Education*). Od 2007. godine se u velškim srednjim školama uz GCSE i A-level ispite može polagati i tzv. "Velški Bakalaureat" (*Welsh Baccalaureate Qualification*). On je zamišljen kao dodatak diplomi koji donosi dodatne bodove pri upisu na fakultet, no zasada još nije jednako priznat na svim sveučilištima u Velikoj Britaniji⁸¹.

⁸⁰ Vlada Walesa, <http://wales.gov.uk/?lang=en> 24.9.2011. 14:07

⁸¹ Velški Bakalaureat, <http://www.wbq.org.uk/> 24.9.2011. 14:30

Tablica 8. Popis predmeta u osnovnim i srednjim školama Walesa po fazama

OSNOVNA ŠKOLA		SREDNJA ŠKOLA	
1. ključna faza	2. ključna faza	3. ključna faza	4. ključna faza
velški jezik	velški jezik	velški jezik	velški jezik
matematika	Matematika	matematika	matematika
prirodne znanosti	prirodne znanosti	prirodne znanosti	prirodne znanosti
informatika	Informatika	informatika	engleski jezik
tehnička kultura	tehnička kultura	tehnička kultura	učenje o karijeri
povijest	Povijest	povijest	građansko pravo
zemljopis	Zemljopis	zemljopis	seksualni odgoj
umjetnost	umjetnost	umjetnost	praksa
glazbena kultura	glazbena kultura	glazbena kultura	vjeronauk
TZK	TZK	TZK	TZK
vjeronauk	vjeronauk	vjeronauk	Izborni predmeti
engleski jezik <i>(u ovoj fazi nije obvezan u školama na velškom jeziku)</i>	engleski jezik	engleski jezik	umjetnost
		seksualni odgoj	tehnička kultura
		učenje o karijeri	humanističke znanosti
		građansko pravo	strani jezik
		strani jezik	

3.4. Visoko obrazovanje

Sveučilišta u Walesu nude iste preddiplomske i postdiplomske studije kao i u Engleskoj. Preddiplomski studiji traju tri godine nakon kojih se dobiva zvanje prvostupnika (*Bachelor's degree*). Zvanje magistra struke (*Master's degree*) se stječe nakon postdiplomskog studija⁸², iako postoje neki preddiplomski studiji slični škotskima koji nude zvanje magistra kao prvu diplomu, ali traju četiri godine, kao i škotski. Za zaposlene osobe se nudi izvanredni studij u trajanju od dvije godine (*Foundation degree*). U Walesu nema nijedno "drevno sveučilište".

3.5. Obrazovanje za odrasle

Odrasli ljudi u Walesu imaju iste mogućnosti za obrazovanje kao i odrasli u Engleskoj. Mogu izvanredno završiti srednju školu, te mogu upisati "Otvoreno sveučilište" (*The Open Univesrsity*) kako bi nastavili svoje obrazovanje. Radničke udruge za obrazovanje radnika (*Workers' Educational Association*) također nude razne oblike formalnog i neformalnog obrazovanja. U Walesu postoje dvije podružnice radničke udruge za obrazovanje radnika, jedna na jugu Walesa (*Workers' Educational Association South Wales*)⁸³ i druga na sjeveru (*Coleg Harlech Workers' Educational Association North Wales*)⁸⁴.

⁸² Vlada Walesa, <http://wales.gov.uk/?lang=en> 24.9.2011. 14:43

⁸³ Radnička udruga za obrazovanje radnika južnog Walesa, <http://www.swales.wea.org.uk/> 24.9.2011. 15:01

⁸⁴ Radnička udruga za obrazovanje radnika sjevernog Walesa, <http://www.harlech.ac.uk/en/> 24.9.2011. 15:12

4. SJEVERNA IRSKA

Sjevernoirski model obrazovnog sustava je malo drukčiji od ostalih sustava u Velikoj Britaniji, no ipak je puno sličniji engleskom i velškom modelu nego škotskom. Obvezno školovanje traje od četvrte do šesnaeste godine. Sve škole u Sjevernoj Irskoj prate Kurikulum Sjeverne Irske (*Northern Ireland Curriculum*) koji se većinom bazira na britanskom Nacionalnom Kurikulumu⁸⁵. Za razliku od drugih zemalja Velike Britanije, u Sjevernoj Irskoj se u obveznom dijelu školovanja kao obvezni predmeti slušaju engleski, matematika i vjerske nauke⁸⁶. Ministarstvo obrazovanja (*Department of Education*) je zaduženo za sve vrste obrazovanja izuzev visokog obrazovanja i obrazovanja za odrasle, koji su pod nadležnosti Ministarstva za zapošljavanje i učenje (*Department for Employment and Learning*)⁸⁷. U Sjevernoj Irskoj postoji mreža "C2k" (*Classroom 2000*) čiji je posao opskrbljivanje svih škola u Sjevernoj Irskoj internetom i drugim vrstama informacija⁸⁸.

Sjeverna Irska je tek 2009. godine napustila selektivni trojni sustav srednjih škola, u kojemu su učenici s jedanaest godina pisali "prijemne testove" (*Eleven Plus*)⁸⁹ koji su im odlučivali koju će srednju školu upisati. U njemu su postojale tri vrste srednjih škola. Najprestižnije su bile "jezične škole" (*Grammar schools*). Zatim su tu bile "srednje tehničke škole" (*Secondary technical schools*) koje su osposobljavale buduće tehničare, inženjere i znanstvenike, a treća vrsta su bile "srednje moderne škole" (*Secondary modern schools*) koje su bile više praktičnog tipa i osposobljavale su učenike za razne poslove⁹⁰. Iako je taj sustav zastario, te su ga Engleska i Wales napustili još sedamdesetih godina prošloga stoljeća, vlada Sjeverne Irske se dugo lomila na ovome pitanju. Razlog tome je činjenica da su učenici Sjeverne Irske imali najbolje rezultate GCSE i A-level ispita u cijeloj Velikoj Britaniji, pa su se neki pribojavali da bi se oni mogli pogoršati promjenom sustava. Državno tijelo zaduženo za sve vrste testiranja se zove "Vijeće za kurikulum, ispitivanja i evaluaciju" (*Council for the Curriculum, Examinations and Assessment*)⁹¹.

Međutim, taj je sustav napušten tek formalno, on i dalje vrijedi za "jezične škole". Razlog tome je što Sjeverna Irska ima pet lokalnih odbora za obrazovanje (*Education and Library Boards*) koji odlučuju svaki za svoju regiju, a ni u jednom od njih nije prošao

⁸⁵ Ministarstvo obrazovanja Sjeverne Irske, <http://www.deni.gov.uk/> 1.10.2011. 11:02

⁸⁶ Kurikulum Sjeverne Irske, <http://www.nicurriculum.org.uk/> 1.10.2011. 11:15

⁸⁷ Vlada Sjeverne Irske, <http://www.northernireland.gov.uk/> 1.10.2011. 11:36

⁸⁸ C2k mreža, <http://www.c2kni.org.uk/> 1.10.2011. 11:50

⁸⁹ *Eleven plus test* – prijemni testovi za srednje škole u Sjevernoj Irskoj, <http://www.nitransfertest.co.uk/> 1.10.2011. 12:09

⁹⁰ Ministarstvo obrazovanja Sjeverne Irske, <http://www.deni.gov.uk/> 1.10.2011. 12:28

⁹¹ Vijeće za kurikulum, ispitivanja i evaluaciju, <http://www.ccea.org.uk/> 1.10.2011. 12: 55

prijedlog novog zakona. Razlika je samo u tome što sada svaka "jezična škola" sama sastavlja svoje prijemne testove što upise u srednju školu čini prilično sličnima upisu na fakultet⁹².

Sjeverna Irska je vjerski podijeljena zemlja, pa se takva situacija odražava i na školstvo. Čak 95% učenika pohađa katoličke (*Maintained schools*) ili protestantske škole (*Controlled schools*)⁹³. Iako su i katoličke i protestantske škole otvorene prema djeci svih religija, uglavnom ih pohađaju učenici iste vjere. Upravo zato su se roditelji u Sjevernoj Irskoj organizirali i osnovali "Vijeće za integrirano obrazovanje Sjeverne Irske" (*The Northern Ireland Council for Integrated Education*). Zadaća tog Vijeća je da promovira integrirano obrazovanje u Sjevernoj Irskoj i da osniva integrirane škole diljem zemlje. Ono je dobrovoljna organizacija koja je nastala kao odgovor roditelja na vjerske podjele u školstvu⁹⁴. Postoji fond (*The Integrated Education Fund*) koji financijski pomaže škole koje žele postati integrirane ili financira osnivanje potpuno novih integriranih škola. On se financira dijelom iz fondova Europske Unije, dijelom iz Ministarstva obrazovanja, te raznih dobrotvornih zaklada⁹⁵.

Baš kao i u Škotskoj ili Walesu, i u Sjevernoj Irskoj je moguće obrazovati se na domaćem jeziku. To je omogućio "Ustroj sjevernoirskog obrazovanja" još 1998. godine (*The Education (Northern Ireland) Order 1998*)⁹⁶. Osim u školama na isključivo irskom jeziku, učenici mogu slušati nastavu na irskom jeziku i u običnim školama, gdje je nastava inače na engleskom jeziku. Školski praznici su u Sjevernoj Irskoj također drukčije raspoređeni nego u ostatku Velike Britanije. Za božićne i uskrсне praznike učenici imaju kratak predah od desetak dana kako bi preko ljeta imali veliku stanku od deset tjedana, koja je u ostatku Velike Britanije dosta kraća, ali imaju češće pauze tijekom godine⁹⁷. Nadzor nad obrazovnim sustavom u Sjevernoj Irskoj provodi "školski inspektorat" (*Education and Training Inspectorate*) sa sjedištem u Bangoru⁹⁸.

⁹² Ministarstvo obrazovanja Sjeverne Irske, <http://www.deni.gov.uk/> 2.10.2011. 18:22

⁹³ Vijeće za integrirano obrazovanje Sjeverne Irske, <http://www.nicie.org/> 2.10.2011. 18:49

⁹⁴ Vijeće za integrirano obrazovanje Sjeverne Irske, <http://www.nicie.org/> 2.10.2011. 19:13

⁹⁵ Fond za integrirano obrazovanje, <http://www.ief.org.uk/> 2.10.2011. 19:45

⁹⁶ Zakoni Velike Britanije, <http://www.legislation.gov.uk/> 2.10.2011. 20:12

⁹⁷ Ministarstvo obrazovanja Sjeverne Irske, <http://www.deni.gov.uk/> 2.10.2011. 20:30

⁹⁸ Školski inspektorat u Sjevernoj Irskoj, <http://www.etini.gov.uk/> 2.10.2011. 20:56

Tablica 9. Struktura predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u Sjevernoj Irskoj

Starosna dob	Faza školovanja	Godina školovanja	Ustanova	
3-4		Vrtić	Vrtić	
4-5	Temeljna faza (<i>Foundation Stage</i>)	1. godina	Osnovna škola (<i>Primary school</i>)	
5-6		2. godina		
6-7	1. ključna faza (<i>Key Stage 1</i>)	3. godina		
7-8		4. godina		
8-9	2. ključna faza (<i>Key Stage 2</i>)	5. godina		
9-10		6. godina		
10-11		7. godina		
11-12	3. ključna faza (<i>Key Stage 3</i>)	8. godina	Srednja škola (<i>Secondary school</i>)	Srednja škola s integriranim šestim stupnjem (<i>Grammar school</i>)
12-13		9. godina		
13-14		10. godina		
14-15	4. ključna faza (<i>Key Stage 4</i>)	11. godina		
15-16		12. godina		
16-17	Šesti stupanj (<i>Sixth form</i>)	13. godina	Koledž (<i>College</i>)	
17-18		14. godina		

4.1. Predškolsko obrazovanje

Pošto se u Sjevernoj Irskoj u osnovnu školu kreće godinu ranije nego u ostatku Velike Britanije, tako se i u vrtić kreće ranije. Djeca u Sjevernoj Irskoj mogu pohađati vrtić od druge do četvrte godine, iako je zamišljeno da djeca idu u vrtić samo jednu godinu prije osnovne škole kako bi ih se pripremilo za školu. Predškolsko obrazovanje nije obvezno, te je u potpunosti financirano od strane države⁹⁹.

4.2. Osnovnoškolsko obrazovanje

Osnovna škola se dijeli na tri faze u Sjevernoj Irskoj. Prva je "temeljna faza" (*Foundation Stage*) koja traje od četvrte do šeste godine. U toj fazi nema klasičnih predmeta, nego se potiče razvoj djece u šest područja, a to su: osobni, socijalni i emocionalni razvoj, zatim komunikacija, jezik i pismenost, matematički razvoj, znanje i razumijevanje svijeta, tjelesni razvoj i razvoj kreativnosti¹⁰⁰.

Tablica 10. Šest područja razvoja u temeljnoj fazi u osnovnim školama Sjeverne Irske

osobni, socijalni i emocionalni razvoj	kommunikacija, jezik i pismenost	znanje i razumijevanje svijeta
matematički razvoj	razvoj kreativnosti	tjelesni razvoj

Nakon "temeljne faze" slijedi "prva ključna faza" (*Key Stage 1*) koja traje također dvije godine. Tada djeca uče svojih prvih šest predmeta: jezik i pismenost, osobni razvoj i međusobno uvažavanje, umjetnost, svijet oko nas, matematika i tjelesno zdravstvena kultura¹⁰¹. Posljednja je "druga ključna faza" (*Key Stage 2*) u trajanju od tri godine. Za vrijeme druge "ključne faze" djeca uz istih šest predmeta kao u prvoj "ključnoj fazi" počinju učiti i strani jezik¹⁰². Na kraju osnovne škole se do 2008. godine polagao "prijemni test", no takvu praksu je ukinula vlada Sjeverne Irske¹⁰³.

⁹⁹ Ministarstvo obrazovanja Sjeverne Irske, <http://www.deni.gov.uk/> 11.10.2011. 18:35

¹⁰⁰ Kurikulum Sjeverne Irske, <http://www.nicurriculum.org.uk/> 11.10.2011. 19:01

¹⁰¹ Kurikulum Sjeverne Irske, <http://www.nicurriculum.org.uk/> 11.10.2011. 19:23

¹⁰² Kurikulum Sjeverne Irske, <http://www.nicurriculum.org.uk/> 11.10.2011. 19:33

¹⁰³ Ministarstvo obrazovanja Sjeverne Irske, <http://www.deni.gov.uk/> 11.10.2011. 19:57

Tablica 11. Predmeti u 1. i 2. ključnoj fazi u osnovnim školama Sjeverne Irske

1. ključna faza	2. ključna faza
jezik i pismenost	jezik i pismenost
osobni razvoj i međusobno uvažavanje	osobni razvoj i međusobno uvažavanje
umjetnost	umjetnost
svijet oko nas	svijet oko nas
matematika	matematika
TZK	TZK
	strani jezik

4.3. Srednjoškolsko obrazovanje

Srednje škole se po duljini trajanja ne razlikuju od ostalih srednjih škola u Velikoj Britaniji i također se dijele na dvije faze. "Treća ključna faza" (*Key Stage 3*) traje tri godine, te se za vrijeme te tri godine polažu predmeti iz devet područja: jezik i pismenost, matematika, moderni jezik, umjetnosti, okolina i društvo, znanost i tehnologija, učenje o životu i poslu, tjelesno zdravstvena kultura i vjeronauk. "Četvrta ključna faza" (*Key Stage 4*) traje dvije godine, te se i dalje polažu predmeti iz istih devet područja¹⁰⁴.

Međutim, postoji velika razlika u strukturi srednjih škola u Sjevernoj Irskoj. Iako su formalno napustili trojni selektivni sustav srednjih škola, u Sjevernoj Irskoj još uvijek postoje različite vrste srednjih škola. Pri tome su "jezične škole" najprestižnije te one i dalje vrše selekciju svojih učenika, samo što sada svaka škola posebno organizira testiranja te sastavlja svoje vlastite "prijemne ispite". U svim srednjim školama se na kraju zadnje godine polažu

¹⁰⁴ Kurikulum Sjeverne Irske, <http://www.nicurriculum.org.uk/> 11.10.2011. 20:16

GCSE ispiti (*General Certificate of Secondary Education*), čime se završava obvezni dio obrazovanja¹⁰⁵.

Kao i u ostatku Velike Britanije, i u Sjevernoj Irskoj postoji "šesti stupanj" (*Sixth form*) obrazovanja za one koji se žele nastaviti školovati. Tu se polažu A-level ispiti (*Advanced Level General Certificate of Education*) koji su potrebni za upis na sveučilište. Prestižne "jezične škole" nude te dvije dodatne godine kao sastavni dio svojega programa obrazovanja¹⁰⁶.

Tablica 12. Područja i predmeti u 3. i 4. ključnoj fazi u srednjim školama Sjeverne Irske

jezik i pismenost	Umjetnosti	učenje o životu i poslu
engleski jezik	glazbena kultura	lokalno i globalno građanstvo
irski jezik	umjetnost i dizajn	osobni razvoj
medijska kultura	drama	zapošljavanje
matematika	okolina i društvo	znanost i tehnologija
financijska matematika	povijest	tehnologija i dizajn
matematika	zemljopis	znanost
moderni jezik	TZK	vjeronauk

4.4. Visoko obrazovanje

Visoko obrazovanje u Sjevernoj Irskoj je potpuno isto kao u Engleskoj i Walesu. Postoje preddiplomski studiji koji traju tri godine i nakon kojih se stječe zvanje prvostupnika (*Bachelor's degree*). Postdiplomskim studijem se stječe zvanje magistra struke (*Master's degree*). Izvanredni studij (*Foundation degree*) traje dvije godine¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Ministarstvo obrazovanja Sjeverne Irske, <http://www.deni.gov.uk/> 11.10.2011. 20:40

¹⁰⁶ Kurikulum Sjeverne Irske, <http://www.nicurriculum.org.uk/> 11.10.2011. 20:58

¹⁰⁷ Ministarstvo obrazovanja Sjeverne Irske, <http://www.deni.gov.uk/> 11.10.2011. 21:14

4.5. Obrazovanje za odrasle

Osim uobičajenih oblika obrazovanja za odrasle, odrasli u Sjevernoj Irskoj mogu na "šestom stupnju" izabrati da polažu test "primijenjene napredne razine" (*Applied Advanced Level*)¹⁰⁸. Ovisno o predmetu koji su izabrali, u tom području postaju stručni polaganjem toga ispita. U Sjevernoj Irskoj također postoji podružnica radničke udruge za obrazovanje radnika (*Workers' Educational Association in Northern Ireland*) koja nudi isti program kao i britanska središnjica¹⁰⁹.

4.6. Vjerske i integrirane škole

Iako su škole u Sjevernoj Irskoj načelno otvorene za sve, među njima ipak vlada podjela. Sve škole su osnovale Rimokatolička crkva ili neke od vodećih protestantskih crkava (metodistička, prezbiterijanska i Irska crkva). Velika većina od 95% učenika pohađa ili katoličke ili protestantske škole¹¹⁰. Nadzor nad školstvom je prebačen s crkvi na državu još sredinom dvadesetog stoljeća, no njihov utjecaj se još uvijek osjeća. Crkve uglavnom imaju utjecaj preko školskih odbora, u kojima njihovi predstavnici imaju većinu jer sufinanciraju školu¹¹¹. Roditelji koji smatraju da takav ustroj školstva koči napredak zemlje, koja je ionako vjerski podijeljena na svim razinama, su odlučili osnovati integrirane škole u koje bi išla djeca svih religija. Zasada napreduju malim koracima, tek 5% učenika pohađa integrirane škole¹¹². Osnovani su "Vijeće za integrirano obrazovanje Sjeverne Irske" (*The Northern Ireland Council for Integrated Education*) koje promiče integrirano obrazovanje i "Fond za integrirano obrazovanje" (*The Integrated Education Fund*) koji financijski pomaže škole koje se odluče prebaciti na integrirani model¹¹³.

¹⁰⁸ Ministarstvo za zapošljavanje i učenje Sjeverne Irske, <http://www.delni.gov.uk/> 11.10.2011. 21:38

¹⁰⁹ Radnička udruga za obrazovanje radnika Sjeverne Irske, <http://www.wea-ni.com/> 11.10.2011. 21:53

¹¹⁰ Vijeće za integrirano obrazovanje Sjeverne Irske, <http://www.nicie.org/> 11.10.2011. 22:10

¹¹¹ Vijeće za integrirano obrazovanje Sjeverne Irske, <http://www.nicie.org/> 11.10.2011. 22:27

¹¹² Vijeće za integrirano obrazovanje Sjeverne Irske, <http://www.nicie.org/> 11.10.2011. 22:45

¹¹³ Fond za integrirano obrazovanje, <http://www.ief.org.uk/> 11.10.2011. 22:57

IV. ZAKLJUČAK

Predškolski i osnovnoškolski obrazovni sustavi Velike Britanije se međusobno manje ili više razlikuju, ali svi imaju isti koncept. Obvezno školovanje počinje s pet godina u Engleskoj, Škotskoj i Walesu. Jedino se u Sjevernoj Irskoj u školu kreće s četiri godine. Obvezno školovanje trenutno traje do šesnaeste godine u sve četiri zemlje Velike Britanije. Jedino Engleska planira u budućnosti produžiti obvezno školovanje do osamnaeste godine. Osnovna škola se dijeli na dvije "ključne faze" (*Key Stages*), s tim da je Sjeverna Irška dodala i "temeljnu fazu" prije te dvije (*Foundation Stage*). To je otprilike isto jer se u ostale tri zemlje "temeljna faza" odrađuje kao dio pripreme za školu u zadnjoj godini vrtića, kada su djeca u Sjevernoj Irskoj u prvom razredu osnovne škole.

Pri upisu u srednju školu postoje velike razlike diljem Velike Britanije. Wales definitivno ima najslobodniji model upisa u srednju školu, gdje učenici imaju potpuno odriježene ruke pri izboru srednje škole. Sljedeće po slobodi bi bile Engleska i Škotska, s tim da se ta dva modela u potpunosti razlikuju. U Škotskoj učenici upisuju srednju školu po istom modelu kao i osnovnu, što znači da upisuju onu srednju školu koja im je najbliža. To zapravo znači da i nemaju izbora, no s obzirom da sve srednje škole u Škotskoj prate isti program, biranje određene srednje škole i nema nekakvog smisla. S druge strane, Engleska nudi slobodan upis u srednje škole kao i Wales, s jednom iznimkom. U Engleskoj postoje prestižne "jezične škole" (*Grammar schools*) u koje se upisuje na temelju rezultata postignutih na 11+ ispitu (*Eleven Plus*) koji učenicima nije obavezan. Samo najboljih 10% mogu upisati "jezičnu školu", što opet može dovesti do stvaranja negativne kompetitivnosti kod učenika. Sjeverna Irška ima najselektivniji sustav srednjih škola. Sve do nedavno su upisi u srednje škole u Sjevernoj Irskoj bili u potpunosti selektivni, no 2009. godine je formalno napušten selektivni trojni sustav srednjih škola. Sve škole osim prestižnih "jezičnih škola" su prešle na novi sustav. "Jezične škole" u Sjevernoj Irskoj pripremaju svoje "prijemne ispite" koje učenici moraju položiti ako žele upisati tu školu. Iako je ovaj sustav kontroverzan, činjenice govore da Sjeverna Irška ima najveći postotak učenika koji upišu fakultet i najbolje rezultate na GCSE ispitima.

Na kraju obveznog dijela školovanja u sve četiri zemlje Velike Britanije se nude i dodatne dvije godine koje služe kao svojevrsna priprema za studiranje. U Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj se te dvije godine nazivaju "šesti stupanj" (*Sixth form*), dok se u Škotskoj koristi naziv "više obrazovanje". Razlog zašto su "jezične škole" posebne jest taj što one te dvije godine nude kao sastavni dio svojeg programa.

Visoko obrazovanje je uglavnom isto u svim zemljama Velike Britanije. Jedino odstupanje od pravila je preddiplomski studij u Škotskoj. Dok u Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj on traje tri godine, u Škotskoj traje četiri. No, uz dobre rezultate u srednjoj školi može se preskočiti prva godina, tako da i u Škotskoj preddiplomski može trajati tri godine. Visoko obrazovanje je i jedina dodirna točka obrazovnih sustava Velike Britanije s hrvatskim obrazovnim sustavom. Obje države su potpisnice Bolonjske deklaracije, pa je Bolonjski proces i glavni razlog zašto je visoko obrazovanje slično uređeno.

Najuočljivija razlika između hrvatskog i britanskog odgojno-obrazovnog sustava vidljiva je u dobi polaska djece u školu. U Hrvatskoj djeca u osnovnu školu kreću sa šest ili sedam godina, dok u Velikoj Britaniji djeca kreću u školu u rasponu od četvrte do šeste godine. U Hrvatskoj je školovanje obvezno do petnaeste godine života, a u Velikoj Britaniji do šesnaeste godine. Razlika je u tome što u Hrvatskoj to razdoblje pokriva samo osnovno obrazovanje, a u Velikoj Britaniji i osnovno i srednje obrazovanje. Britanska podjela osnovnog obrazovanja na dvije faze slična je hrvatskoj podjeli koju nazivamo razredna i predmetna nastava.

Srednjoškolsko obrazovanje u Velikoj Britaniji najrazličitije je u odnosu na hrvatsko. U Velikoj Britaniji se u srednju školu kreće s jedanaest ili dvanaest godina, a u Hrvatskoj tek s četrnaest ili petnaest. U Hrvatskoj funkcionira zastarjeli trojni selektivni sustav srednjih škola, koji je donedavno na taj način funkcionirao još samo u Sjevernoj Irskoj. Gimnazije bi bile u Hrvatskoj jednakovrijednost "jezičnim školama" u Velikoj Britaniji, dok bi nekadašnje "srednje tehničke škole" (*Secondary technical schools*) i "srednje moderne škole" (*Secondary modern schools*) bile jednakovrijednost strukovnim srednjim školama u Hrvatskoj. Pri tome bi "tehničke škole" bile četverogodišnje, a "moderne škole" trogodišnje strukovne škole. No, Engleska, Škotska i Wales su napustile taj model još sedamdesetih godina prošlog stoljeća, a Sjeverna Irska 2009. godine. U Hrvatskoj se u srednje škole upisuje na temelju bodova skupljenih ocjenama u završna dva razreda osnovne škole. U Velikoj Britaniji ne postoje uvjeti za upis u srednje škole, nego načelno svi mogu upisati sve škole. Ovaj princip ne vrijedi za "jezične škole" koje organiziraju pisanje dobrovoljnih testova na temelju kojih se može ili ne može pohađati ova škola. U Škotskoj učenici isto tako imaju specifičan način upisa u srednje škole koji se temelji na upisu najbliže srednje škole (*Catchment area*), jer sve prate isti program obrazovanja.

Dodatne dvije godine srednje škole su potpuna nepoznanica u Hrvatskoj. One se nude u svim zemljama Velike Britanije i nazivaju se "šesti stupanj". Neke srednje škole u Velikoj Britaniji u svom programu nude i "šesti stupanj", tako da učenici mogu nastaviti školovanje u

istoj školi. Ako njihova srednja škola nema "šesti stupanj", mogu se upisati na tzv. "koledže" (*Sixth form colleges*) koji imaju jednaku vrijednost kao i "šesti stupanj" završen u srednjoj školi. Te dvije godine služe kao svojevrsna priprema za studiranje. Ovisno koji fakultet učenici žele upisati, odabiru predmete koje će slušati na "šestom stupnju" i iz njih skupljati bodove tijekom dvije godine. Bodovi se skupljaju polaganjem A-level ispita. Ovakav srednjoškolski sustav je odlično rješenje za usmjeravanje mladeži prema ispunjavanju svojih potencijala. Učenici još tijekom osnovne škole rješavaju testove koji im sugeriraju u koju bi školu trebali ići. Ako neki učenik i ne upiše školu koju je želio, recimo prestižnu "jezičnu školu", ipak se može jednako kvalitetno pripremiti za studiranje kroz "šesti stupanj". Ili ako učenik shvati da mu manjka motivacije za učenje i da je više tip za manualni rad, može već sa šesnaest godina položiti GCSE ispit za neku struku i početi raditi. Srednjoškolski obrazovni sustav u Velikoj Britaniji u svakom slučaju nudi više prilika tijekom školovanja za ispravak nekih krivih poteza učenika koji možda nisu uzrokovani njegovim pomanjkanjem znanja, nego npr. pubertetom ili lijenošću.

U Hrvatskoj učenici upisuju srednju školu na temelju ocjena iz sedmog i osmog razreda, kada im hormoni "divljaju" i ne razmišljaju previše o svojoj budućnosti. Ako u tim razredima potencijalno pametno dijete ima loše ocjene i upiše slabiju srednju školu, postoje vrlo male šanse da će ikada nastaviti svoje obrazovanje nakon srednje škole, iako za to postoji potencijal. Gledamo li na problem iz tog kuta, sedmi i osmi razred osnovne škole čine se ključnima u cjelokupnom obrazovnom sustavu hrvatskog školstva, kao i obrazovanju jednog hrvatskog učenika. S druge strane, britanski učenik ima više prilika za "popravljanjem štete" tijekom svog obrazovanja, što čini bitnu razliku između tih školskih sustava.

V. IZVORI I LITERATURA

- Matijević, M.: *Osnovna škola u svijetu*. Institut za pedagoška istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1991.
- Škrebilin, T.: *Komparativna pedagogija – Međunarodni moderator promišljanja nacionalne učinkovitosti obrazovanja*. Napredak, 3, 306-315, 1995.

Velika Britanija:

- 11+ ispiti: <http://www.elevenplusexams.co.uk/>
- Agencija za osiguranje kvalitete visokog obrazovanja: <http://www.qaa.ac.uk/Pages/default.aspx>
- Agencija za pristup visokom obrazovanju: <http://www.accesstohe.ac.uk/>
- Agencija za raspodjelu budžeta Velike Britanije: <http://www.ukpublicspending.co.uk/>
- Edexcel: <http://www.edexcel.com/Pages/Home.aspx>
- Ministarstvo obrazovanja Velike Britanije: <http://www.education.gov.uk/>
- Ministarstvo poslova, inovacija i vještina Velike Britanije: <http://www.bis.gov.uk/>
- Britanski Nacionalni Kurikulum: <http://curriculum.qcda.gov.uk/>
- Obrazovanje u Velikoj Britaniji: <http://www.educationuk.org/>
- Ofsted: <http://www.ofsted.gov.uk/>
- Otvoreno sveučilište: <http://www.open.ac.uk/>
- Radnička udruga za obrazovanje radnika Velike Britanije: <http://www.wea.org.uk/>
- Sveučilišta u Velikoj Britaniji: <http://www.universitiesuk.ac.uk/Pages/Default.aspx>
- Šesti stupanj obrazovanja: http://www.sixthform.com/Sixth_Form_Education.htm
- Vlada Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske: <http://www.direct.gov.uk/en/index.htm>
- Zakoni Velike Britanije: <http://www.legislation.gov.uk/>

Škotska:

- Agencija za učenje i poučavanje u Škotskoj: <http://www.ltscotland.org.uk/>
- Inspektorat za njegu: <http://www.scswis.com/>
- Kraljevski inspektorat za obrazovanje: <http://www.hmie.gov.uk/>
- Ministarstvo obrazovanja Škotske: <http://www.educationscotland.gov.uk/>
- Radnička udruga za obrazovanje radnika Škotske: <http://www.weascotland.org.uk/>
- Sveučilišta u Škotskoj: <http://www.universities-scotland.ac.uk/>

- Školovanje na škotskom gaelskom jeziku: http://www.cli.org.uk/index_gaelic.asp
- Škotski kurikulum: <http://www.curriculum-for-excellence.co.uk/>
- Vlada Škotske: <http://home.scotland.gov.uk/home>

Wales:

- Estyn: <http://www.estyn.gov.uk/english/>
- Odbor za velški jezik: <http://www.byig-wlb.org.uk/Pages/Hafan.aspx>
- Radnička udruga za obrazovanje radnika južnog Walesa:
<http://www.swales.wea.org.uk/>
- Radnička udruga za obrazovanje radnika sjevernog Walesa:
<http://www.harlech.ac.uk/en/>
- Velški bakalaureat: <http://www.wbq.org.uk/>
- Vijeće za financiranje visokog obrazovanja u Walesu: <http://www.hefcw.ac.uk/>
- Vlada Walesa: <http://wales.gov.uk/?lang=en>

Sjeverna Irska:

- Classroom 2000: <http://www.c2kni.org.uk/>
- Fond za integrirano obrazovanje u Sjevernoj Irskoj: <http://www.ief.org.uk/>
- Kurikulum Sjeverne Irske: <http://www.nicurriculum.org.uk/>
- Ministarstvo obrazovanja Sjeverne Irske: <http://www.deni.gov.uk/>
- Ministarstvo za zapošljavanje i učenje Sjeverne Irske: <http://www.delni.gov.uk/>
- Prijelazni test Sjeverne Irske: <http://www.nitransfertest.co.uk/>
- Radnička udruga za obrazovanje radnika Sjeverne Irske: <http://www.wea-ni.com/>
- Školski inspektorat u Sjevernoj Irskoj: <http://www.etini.gov.uk/>
- Vijeće za integrirano obrazovanje Sjeverne Irske: <http://www.nicie.org/>
- Vijeće za kurikulum, ispitivanja i evaluaciju u Sjevernoj Irskoj:
<http://www.ccea.org.uk/>
- Vlada Sjeverne Irske: <http://www.northernireland.gov.uk/>

Hrvatska:

- Agencija za znanost i visoko obrazovanje: <http://www.azvo.hr/>
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske:
<http://public.mzos.hr/Default.aspx>
- Zakoni Republike Hrvatske: <http://www.zakon.hr/>

VI. POPIS TABLICA

Tablica 1.	
Temeljni predmeti u zemljama Velike Britanije	7
Tablica 2.	
Struktura predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u Engleskoj	15
Tablica 3.	
Popis predmeta u osnovnim i srednjim školama Engleske po fazama	18
Tablica 4.	
Struktura predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u Škotskoj	23
Tablica 5.	
Područja obrazovanja u osnovnim školama Škotske	24
Tablica 6.	
Popis predmeta za izbor u srednjim školama Škotske	26
Tablica 7.	
Struktura predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u Walesu	30
Tablica 8.	
Popis predmeta u osnovnim i srednjim školama Walesa po fazama	33
Tablica 9.	
Struktura predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u Sj. Irskoj	37
Tablica 10.	
Šest područja razvoja u temeljnoj fazi u osnovnim školama Sjeverne Irske	38
Tablica 11.	
Predmeti u 1. i 2. ključnoj fazi u osnovnim školama Sjeverne Irske	39
Tablica 12.	
Područja i predmeti u 3. i 4. ključnoj fazi u srednjim školama Sjeverne Irske	40

VII. RJEČNIK STRANIH POJMOVA

Access to Higher Education Diploma – Pristupna diploma. Mogu ju dobiti odrasli ljudi koji nisu završili šesti stupanj kako bi mogli upisati fakultet.

Advanced Higher exam – Škotski ekvivalent višem šestom stupnju.

Advanced Level General Certificate of Education (A-level) – Ispiti iz pojedinih predmeta na šestom stupnju. Preko njih se skupljaju bodovi za upis na fakultet.

Ancient university – Drevno sveučilište. Posebna sveučilišta u Velikoj Britaniji koja imaju dugu tradiciju te samim time i poseban status.

Applied Advanced Level – Primijenjena napredna razina. Polazu ju odrasli na šestom stupnju kako bi stekli stručno zvanje u nekom području.

Boarding school – Internat.

Care Commission – Odbor za njegu. Zadužen za nadzor predškolskog sustava u Škotskoj.

Catchment Area – Zona obuhvaćanja. Sustav u Škotskoj po kojem učenici upisuju onu srednju školu koja im je najbliža, isto kao i osnovnu.

Classroom 2000 (C2k) – Učionica 2000. Mreža zadužena za opskrbljivanje svih škola u Sjevernoj Irskoj internetom i drugim informacijama.

Comprehensive school – Opća srednja škola u Velikoj Britaniji.

Controlled school – Protestantska škola u Sjevernoj Irskoj.

Core subjects – Temeljni predmeti u Velikoj Britaniji. Različiti su u svakoj od četiri zemlje. Moraju se polagati svake godine tijekom cijelog obveznog dijela školovanja.

Council for the Curriculum, Examinations and Assessment – Vijeće za kurikulum, ispitivanja i evaluaciju. Državno tijelo zaduženo za sve vrste ispitivanja i testiranja u Sjevernoj Irskoj.

Curriculum for Excellence – Škotski nacionalni kurikulum. U izradi je od 2004. godine, trebao bi stupiti na snagu od 2011. godine.

Denominational state school – Državne vjerske škole u Škotskoj.

Department for Business, Innovation and Skills – Ministarstvo poslova, inovacija i vještina. Zaduženo za obrazovanje u Engleskoj zajedno s Ministarstvom obrazovanja.

Department for Children, Schools and Families – Ministarstvo djece, škola i obitelji. Bilo je zaduženo za obrazovanje u Engleskoj sve do 2010. godine.

Department for Education – Ministarstvo obrazovanja. Zaduženo za obrazovanje u Engleskoj zajedno s Ministarstvom poslova, inovacija i vještina.

Department for Education and Skills – Ministarstvo za obrazovanje i vještine. Nadležno za obrazovanje u Walesu.

Department for Employment and Learning – Ministarstvo za zapošljavanje i učenje. Zaduženo za visoko obrazovanje i obrazovanje odraslih u Sjevernoj Irskoj.

Department of Education – Ministarstvo obrazovanja u Sjevernoj Irskoj. Nadležno za sve osim visokog obrazovanja i obrazovanja za odrasle.

Early Years – Velški ekvivalent temeljnoj fazi u vrtiću u Engleskoj.

Education Act 1918 – Zakon o obrazovanju iz 1918. godine. On je u Škotskoj propisao osnivanje državnih vjerskih škola.

Education Act 2002 – Zakon o obrazovanju iz 2002. godine. Njime je utvrđena zadnja promjena nacionalnog kurikulumu.

Education and Library Boards – Lokalni odbori za obrazovanje u Sjevernoj Irskoj.

Education and Skills Act 2008 – Zakon o obrazovanju i vještinama iz 2008. godine. Donešen u Engleskoj, njime se planira do 2015. godine produžiti obvezno školovanje do osamnaeste godine.

Education and Training Inspectorate – Državni školski inspektorat u Sjevernoj Irskoj.

Eleven Plus – Prijemni ispit za jezičnu školu. On nije obavezan, no jezične škole ga zahtijevaju ako se učenik želi upisati u prestižnu jezičnu školu.

Estyn – Državna služba za nadzor obrazovanja u Walesu.

Faith school – Vjerska škola u Velikoj Britaniji.

Foundation degree – Diploma prvostupnika u Velikoj Britaniji koji je studirao izvanredno.

Foundation Phase – Velška temeljna faza. Spojene su dvije godine u vrtiću i prva ključna faza osnovne škole u jednu fazu obrazovanja.

Foundation Stage – Temeljna faza. Naziv za dvije godine u vrtiću prije osnovne škole.

General Certificate of Secondary Education (GCSE) – Matura na kraju srednje škole u Velikoj Britaniji.

Grammar school – Jezična škola u Velikoj Britaniji. U njima se osim standardnih predmeta uče i klasični jezici. Nude dodatne dvije godine šestog stupnja kao sastavni dio svojeg programa. Upisuju ih učenici koji planiraju studirati nakon srednje škole.

Her Majesty's Inspectorate of Education – Kraljevski inspektorat za obrazovanje. Nadležan za nadzor cjelokupnog obrazovanja, osim predškolskog i visokog obrazovanja.

Higher exam – Škotski ekvivalent nižem šestom stupnju.

Higher National Certificate – Škotski ekvivalent prvoj godini izvanrednog studija.

Higher National Diploma – Škotski ekvivalent drugoj godini izvanrednog studija.

Independent school – Privatna škola u Velikoj Britaniji. Naziv nezavisna (*independent*) dolazi od činjenice da su nezavisne od države.

Intermediate exam – Matura u na kraju srednje škole u Škotskoj. Namijenjena učenicima koji se ne namjeravaju dalje školovati.

Key Stages (1-4) – Ključne faze u školovanju. Ima ih četiri (u Sjevernoj Irskoj pet). Prve dvije se odnose na osnovu, a druge dvije na srednju školu.

Learning and Justice Directorate – Ured za učenje i pravdu. Nadležan za obrazovanje u Škotskoj od 2010. godine.

Learning and Teaching Scotland – Učenje i poučavanje Škotske. Državna služba čiji je osnovni zadatak izrada nacionalnog kurikuluma.

Maintained school – Katolička škola u Sjevernoj Irskoj.

National Curriculum – Nacionalni Kurikulum. Prihvaćen je u Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj. Završen je 2002. godine.

National Curriculum Assessment – Evaluacija Nacionalnog Kurikuluma. Provodi se na kraju prve i treće ključne faze radi provjeravanja učenikovog napretka.

National Curriculum Test (NCT) – Testiranje Nacionalnog Kurikuluma. Piše se na kraju druge ključne faze, a služi kako bi učenika osvijestio koju bi srednju školu trebao upisati.

Northern Ireland Curriculum – Kurikulum Sjeverne Irske. Bazira se na britanskom nacionalnom kurikulumu, ali sadrži i neke posebnosti sjevernoirskog obrazovanja.

Nursery school – Prva godina u vrtiću. Odnosi se samo na čuvanje i odgoj djece.

Office for Fair Access – Ured za poštenu pristup. Ured koji nastoji osigurati jednak pristup visokom obrazovanju za sve.

Office for Standards in Education, Children's Services and Skills (Ofsted) – Državni školski inspektorat u Engleskoj.

Primary school – Osnovna škola u Velikoj Britaniji.

Public school – Privatna škola u Velikoj Britaniji. Naziv javna (*public*) dolazi od činjenice da su to bile prve škole otvorene za cijelu javnost u doba kada su škole bile vjerski podijeljene.

Quality Assurance Agency for Higher Education – Agencija za osiguranje kvalitete visokog obrazovanja. Agencija nadležna za nadzor visokog obrazovanja u Škotskoj.

Reception – Druga godina u vrtiću. U njoj se dijete priprema za školu.

Scottish Government Education Directorates – Uredi za obrazovanje škotske Vlade. Bili su nadležni za obrazovanje u Škotskoj do 2010. godine.

Scottish Qualification Authority – Škotska agencija za kvalifikacije. Državna agencija u Škotskoj koja je zadužena za sve vrste testiranja u obrazovanju. Sudjeluje i u izradi škotskoga nacionalnog kurikuluma.

Secondary school – Srednja škola u Velikoj Britaniji.

Seventh form – Sedmi stupanj obrazovanja. Popularni naziv za još jedan semestar nakon šestog stupnja, kojeg slušaju učenici koji žele upisati Cambridge ili Oxford.

Sixth form (Lower & Upper) – Dodatne dvije godine srednje škole u Velikoj Britaniji. Popularno nazvan šesti stupanj, služi kao priprema za studiranje. Prva godina se naziva niži, a druga viši šesti stupanj.

Sixth form college – Koledž za šesti stupanj. Upisuju ga odrasle osobe ili oni učenici čija srednja škola ne nudi šesti stupanj obrazovanja.

Specialist school – Specijalizirana srednja škola u Velikoj Britaniji.

Standard Grade – Matura na kraju srednje škole u Škotskoj. Namijenjena učenicima koji namjeravaju nastaviti školovanje nakon srednje škole.

State school – Državna škola u Velikoj Britaniji.

The Education (Northern Ireland) Order 1998 – Ustroj sjevernoirskog obrazovanja iz 1998. godine. Ovaj zakon je omogućio obrazovanje na irskom jeziku u Sjevernoj Irskoj.

The Northern Ireland Council for Integrated Education – Vijeće za integrirano obrazovanje Sjeverne Irske. Zadatak mu je promicanje i organizacija integriranog vjerskog obrazovanja u Sjevernoj Irskoj.

The Open University – Otvoreno sveučilište. Nudi vrlo fleksibilno studiranje za ljude koji su zaposleni. Nisu potrebni bodovi za upis i moguće je studiranje na daljinu.

Universities and Colleges Admissions Service (UCAS) – Služba za priznavanje bodova za upis na fakultet. Nazivaju se UCAS bodovi.

Welsh Baccalaureate Qualification – Velški bakalureat. Dodatak srednjoškolskoj diplomi koji donosi dodatne bodove pri upisu na fakultet, no nije još svuda u Velikoj Britaniji jednako priznat.

Welsh Language Board – Odbor za velški jezik. Njegova zadaća je da omogući da se velški jezik uči na svim razinama obrazovanja.

Worker's Educational Association – Radnička udruga za obrazovanje radnika u Velikoj Britaniji. Odrasli mogu polagati kratkotrajne ili dugotrajne kurseve kako bi stekli dodatna znanja i vještine.